

Päijät-Hämeen ulkoilureittien kartoittaminen

osana Outdoors Finland -hanketta

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Matkailun ala

Matkailun koulutusohjelma

Kokous- ja kongressimatkailu

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Jutta Karjalainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Matkailun koulutusohjelma

JUTTA KARJALAINEN: Päijät-Hämeen ulkoilureittien kartoittaminen
osana Outdoors Finland -hanketta

Kokous- ja kongressimatkailun opinnäytetyö, 44 sivua, 11 liitesivua

Syksy 2010

TIIVISTELMÄ

Opinnäytteeni tarkoituksena on luoda apuvälineitä Päijät-Hämeen maakunnan matkailuviennin kehittämiseen. Työ liittyy Matkailun edistämiskeskuksen Outdoors Finland -hankkeeseen, jonka tarkoituksena on parantaa Suomen imagoa kesäaktiiviteettien osalta. Matkailun Edistämiskeskuksen kehittämien teemakohtaisten tuotesuosituksen on tarkoitus tuoda apua tuotekehitykseen, mutta ne pitävät sisältävät myös ohjeistuksia aktiiviteetteihin tarkoitettujen ulkoilureittien tilasta. Outdoors Finland -hankkeen mukaisesti kartoitan opinnäytetyössäni Päijät-Hämeen maakunnan reitistöjä, jotka soveltuvat kansainväliseen markkinointiin. Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on sähköisen markkinoinnin ja tuotekehityksen koulutushanke eli SÄLLI, jonka yhtenä tehtävänä on jalkauttaa Outdoors Finland -hanketta varten valmistellut teemakohtaiset tuotekriteerit.

Viitekehityksessä käsittelen ulkoilureittiä osana laajempaa kokonaisuutta. Ulkoilureitti voidaan määritellä matkailun ohjelmapalvelujen toimintaympäristöksi, joten mukaan on otettava myös ohjelmapalveluihin liittyvä teoria. Ulkoilureittien ja ohjelmapalvelujen yhteyden osoittamisen jälkeen päästään reitistöihin osana luontomatkailun kehittämistä. Teoriaosuuden jälkeen kuvailen Päijät-Hämeen luonnonympäristöä sekä vaelluksessa, melonnassa ja pyöräilyssä käytettäviä ulkoilureittejä. Kesäaktiiviteeteista käsittelen ainoastaan vaelluksen, melonnan ja pyöräilyn teemoja, sillä muiden Outdoors Finland -hankkeen kesäaktiiviteettiteemojen mukaan ottaminen olisi laajentanut työn ohjelmapalveluyrityksiä kartoittavaksi opinnäytetyöksi.

Tutkimuksellinen osio osoittaa Päijät-Hämeen maakunnan vahvuudet ja heikkoudet ja toisaalta esittää kehittämisehdotuksia. Arvioin myös Matkailun edistämiskeskuksen asettamien teemakohtaisten reittisuositusten toteutumista maakunnassa. Maakunnan matkailullisesti merkittävät reitit esitetään yksinkertaistetusti liitteenä olevassa taulukossa, joka oli myös Outdoors Finland -hankkeen alueellisten työryhmien tehtävänä keväällä 2010.

Avainsanat: ulkoilureitti, ohjelmapalvelut, Päijät-Häme

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Tourism and Hospitality Management

JUTTA KARJALAINEN:

Defining trails in Päijät-Häme
as a part of Outdoors Finland program

Bachelor's Thesis in MICE Tourism

44 pages, 11 appendices

Autumn 2010

ABSTRACT

The purpose of my thesis is to create tools to help develop tourism export in the county of Päijät-Häme. The thesis is connected with the Finnish Tourist Board's Outdoors Finland program, the main goal of which is to improve the image of Finland in the area of summer outdoor activities. The thematic product recommendations, generated by the Finnish Tourist Board, aim to assist in the product development, but contain guidelines about the state of the trails as well. According to the Outdoor's Finland project, my main goal in the thesis is to define trails in the county of Päijät-Häme, which are suitable for international marketing. The thesis was made in co-operation with the educational electronic marketing and product development project also known as SÄLLI, which aims to introduce the thematic product recommendations prepared for the Outdoors Finland program.

In the theoretical approach trails will be set in the bigger picture. The trail can be defined as an operational environment of the program services. For that reason the theory of the program services is taken along as well. After demonstrating the connection between the trails and program services, we will get to the trails as a part of developing nature tourism. After the theoretical approach I will describe the nature and environment of Päijät-Häme and the trails used in hiking, canoeing and cycling. From the summer outdoor activities I will cover only the themes of hiking, canoeing and cycling, because taking the other Outdoors Finland program's themes along as well, would have expanded the thesis as defining of the program service companies.

The study shows the strengths and the weaknesses of the county of Päijät-Häme and on the other hand proposes some areas to develop. I will evaluate how the thematic product recommendations set by the Finnish Tourist Board are realized in the county. The trails which are note-worthy for tourism are illustrated in a simple table in the appendices. This table was a task for the Outdoors Finland program's regional working groups in spring 2010 as well.

Key words: trail, program services, Päijät-Häme

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa	1
1.2	Toimeksiantaja	2
1.3	Tutkimusongelma ja tavoitteet	2
2	ULKOILUREITTI	4
2.1	Ulkoilureitin määrittely	4
2.2	Suomen Ladun reittiluokitus ja sen merkitys matkailulle	7
2.3	Eri aktiviteettien vaatimukset ulkoilureiteillä	10
2.4	Ulkoilureittien ylläpitäjät	12
3	MATKAILUN OHJELMAPALVELUT	13
3.1	Matkailupalvelu tuotteena	13
3.1.1	Elämyksen ulottuvuudet matkailun ohjelmapalveluissa	15
3.1.2	Palvelun laatu	17
3.2	Luontoaktiviteetit matkailutuotteena	18
3.3	Reitistöt luontomatkailun kehittämisessä	19
4	PÄIJÄT-HÄMEEN ULKOILUREITIT	21
4.1	Päijät-Hämeen luonnonympäristö	22
4.2	Vaellus ja sauvakävely	25
4.2.1	Päiväretkiin soveltuvat reitit	25
4.2.2	Pidempiin retkiin soveltuvat reitit	27
4.3	Melonta	28
4.4	Pyöräily	29
4.4.1	Maantiepyöräilyreitit	29
4.4.2	Maastopyöräilyreitit	31
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
5.1	Tutkimusmenetelmä, aineisto ja sen hankinta	32
5.2	Aineiston analyysi	34
6	TULOKSET	35
6.1	Päijät-Hämeen vahvuudet ja heikkoudet	36
6.2	Kehittämisehdotukset	37
6.3	Reittisuositusten toteutumisen arvioiminen	38

7	YHTEENVETO JA POHDINTA	41
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	51

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Matkailun edistämiskeskus (MEK) ja Maaseutupolitiikan Matkailun teemaryhmä on luonut Outdoors Finland -ohjelman kesäaktiiviteettien kehittämiseksi Suomessa. Matkailun edistämiskeskus on työ- ja elinkeinoministeriön alainen virasto, ja sen tavoitteena on edistää Suomen matkailua kansainvälisesti. MEKin asettaman hankkeen tarkoituksena on tuoda apua muun muassa verkottumiseen pienten ohjelmapalveluyritysten välillä, tuotekehitykseen ja reitistöjen kehittämiseen. Outdoors Finland -hankkeen pohjan luovat teemat, kesäaktiiviteetit, joilla on parhaat mahdollisuudet menestyä kansainvälisillä markkinoilla: vaellus, pyöräily, sauvakävely, melonta, kalastus, ratsastus ja wildlife eli luonnon katselu ja kuvaus. Ohjelman myötä nämä kesäaktiiviteetit tulevat muodostamaan merkittävän osan Suomen matkailuviennistä. Outdoors Finland -teemoja kehittäviä alueellisia hankkeita on parhaillaan menossa Savossa, Pohjois- ja Etelä-Karjalassa, Kainuussa, osassa Lappia, Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Päijät-Hämeessä. Aktiiviteettien kehittämisohjelman kansallinen koordinointi on suunniteltu toteutettavaksi vuosien 2009 ja 2011 välillä. (MEK 2010.)

Opinnäytteeni tarkoituksena on luoda apuvälineitä Päijät-Hämeen maakunnan matkailuviennin kehittämiseen. Outdoors Finland -hankkeen mukaisesti kartoitan opinnäytetyössäni Päijät-Hämeen maakunnan reitistöjä. Opinnäytetyössäni hyödynnän erityisesti Matkailun edistämiskeskuksen jo tekemää työtä hankkeen suhteen. Teemakohtaiset kehittämisstrategiat, toimenpidesuunnitelmat sekä erityisesti tuote- ja laatukriteerit (Liite 3) ohjaavat opinnäytteeni näkökulmaa. Outdoors Finland -hanke on myös pohjana kahdelle muulle opinnäytetyölle Lahden ammattikorkeakoulun matkailun laitoksella. Nämä kaksi opinnäytetyötä keskittyvät asiakasprofiileihin, tuotekehitykseen ja kansainväliseen vertailuun. Toisin sanoen kaikki kolme opinnäytetyötä luovat kattavan kokonaisuuden Päijät-Hämeen maakunnan nykytilanteesta ja kehittämismahdollisuuksista Outdoors Finland -hankkeen avuksi.

1.2 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana on sähköisen markkinoinnin ja tuotekehityksen koulutushanke eli SÄLLI. SÄLLI:ä hallinnoi Päijät-Hämeen koulutus konsernin matkailun laitos. Hankkeen tavoitteena on kohentaa Päijät-Hämeen maaseudun matkailuyritysten kilpailukykyä ja kehittää maakunnan matkailuelinkeinoa. SÄLLI:n kohderyhmänä ovat Päijät-Hämeen maaseutumatkailun yrittäjät, ja hanke tarjoaa yrittäjille matkailupalvelujen tuotekehitykseen ja hinnoitteluun sekä sähköisen markkinointiin liittyvää koulutusta. Koulutuksen ja tiedon välittämisen lisäksi tavoitteena on ottaa käyttöön valtakunnallisessa Outdoors Finland -hankkeen teemakohtaiset tuotekriteerit. SÄLLI:n sidosryhmiä ovat Päijät-Hämeen koulutus konserni, Lahden ammattikorkeakoulu, Hämeen ELY-keskus, LAKES - Lahden Alueen Kehittämisyhtiö Oy, Lahti Travel Oy ja Pro Agria Häme sekä pienet matkailuyritykset. (SÄLLI 2010.)

Hankkeen myötä Päijät-Hämeen maaseudun matkailupalveluiden näkyvyys ja saavutettavuus kohenisi erityisesti sähköisen markkinoinnin avulla. Matkailutiedon välittämisen ja palvelujen markkinoimisen on tarkoitus tavoittaa niin kotimaiset kuin ulkomaiset asiakkaat. Päijät-Hämeen matkailuyrittäjien välisen verkostoitumisen edistämisen ja uusien toimintatapojen omaksumisen lisäksi hankkeen aikana tuetaan yrittäjiä liittämään palveluitaan VisitFinland-maaportaaliin. (SÄLLI 2010.)

1.3 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteenani on kartoittaa Päijät-Hämeen ulkoilureittejä MEKin Outdoors Finland -hankkeen mukaisesti. Lisäksi osoitan tutkimuksessa miten eri teemat toteutuvat Päijät-Hämeessä ulkoilureittien näkökulmasta. Vaelluksella, sauvakävelyllä, pyöräilyllä, melonnalla, ratsastuksella, kalastuksella sekä luonnon katselulla ja kuvauksella on kaikilla omat Matkailun edistämiskeskuksen asettamat tuote- ja laatukriteerinsä, jotka täytyy ottaa huomioon kaikissa hankkeen vaiheissa, suunnittelusta toimeenpanoon. Matkailun edistämiskeskuksen kehittämien teemakohtaisten tuotesuosittelujen on tarkoitus tuoda apua tuotekehitykseen, mutta ne sisältävät myös ohjeistuksia aktiviteetteihin tarkoitettujen ulkoilureittien tilasta.

MEKin reittisuositukset eri kesäaktiviteeteille koostuvat reitin saavutettavuudesta, vetovoimaisuudesta ja vaativuustasosta sekä kuljettavuudesta. Tutkimusongelmana opinnäytetyössäni on se miten nämä reittisuositukset toteutuvat Päijät-Hämeen ulkoilureiteissä. Hankkeeseen osallistujien ja yritysten tehtävänä onkin tarkistaa miten palvelut ja tuotteet vastaavat annettuja ohjeistuksia ja lopulta jalkauttaa nämä kriteerit käytännön elämään.

Pohdin myös tuotekehitystä eli reittien parempaa tuotteistusta. Päijät-Hämeen maakunnan alueella on paljon virkistysmahdollisuuksia ja erilaisiin ulkoilumuotoihin soveltuvia reitistöjä, mutta niiden tunnettavuus kansainvälisillä markkinoilla ei ole huippuluokkaa. Ulkoilureitit ja niiden merkitys matkailulle ovat opinnäytteeni keskiössä, sillä ilman toimivaa infrastruktuuria palvelujen tuotteistaminen olisi vaikeaa.

Koska opinnäytteeni ytimen luovat reitistöt, otan tutkimuksessani huomioon vain kesäaktiviteetit, joissa reitit ovat tärkeässä asemassa. Peilaan ulkoilureittien tilannetta Lahden alueella ainoastaan vaelluksen, sauvakävelyn, pyöräilyn ja melonnan teemojen avulla. Näin ollen en pohdi syvällisesti ratsastuksen, kalastuksen ja luonnon katselun teemoja, vaan osoitan kalastuksessa ja luonnon katselussa käytettävät reitit lähinnä vaelluksen ja melonnan teemojen avulla. Tehtävänäni on arvioida jo olemassa olevia ulkoilureittejä ja ottaa kantaa, mitkä näistä reiteistä soveltuvat parhaiten kansainväliseen markkinointiin. Opinnäytetyön tavoitteena on siis myös potentiaalisten ja matkailullisesti merkittävien reittien nimeäminen, jotta vältyttäisiin kaikkien polkujen luetteloimiselta.

2 ULKOILUREITTI

Monella kaupunkilaistuneella suomalaisella tai ulkomaisella matkailijalla ei ole välttämättä paljon kokemusta luonnossa liikkumisesta itsenäisesti, joten ulkoilureitit ja niihin liittyvät palvelut helpottavat ja opastavat aloittelijankin luonnossa kulkemista. Ulkoilureitti on luonnossa liikkujan ohjenuora, turvariepu, rohkaisija ja eteenpäin potkaisija. Metsää saatetaan pitää jopa pelottavana paikkana, suurena tuntemattomuutena. Ulkoilureitit kuitenkin kannustavat ihmisiä tutustumaan luontoon, ohjaavat kulkijaa eteenpäin turvallisesti ja tarjoavat mahdollisuuden toimia luonnon tarkkailijana. (Karjalainen & Verhe 1995, 21.)

Tämän opinnäytetyön kannalta ulkoilureitti eli matkailun ohjelmapalvelujen toimintaympäristö on keskeisellä sijalla, mutta ilman ohjelmapalveluiden tuottajia ja toteuttajia, sekä itse asiakasta, ulkoilureiteillä ei olisi kaupallista tarkoitusta. Matkailun ohjelmapalvelujen toimintaympäristön selventämiseksi määrittelen ulkoilureitin käsitteen ja reittien jaottelutavat. Suomen Ladun kehittämät reittien vaativuusluokitteluperusteet on otettu mukaan MEKin Outdoors Finland -hankkeen tuotesuositukseen, eikä syyttä, joten esittelen reittien vaativuusluokittelut ja niiden merkityksen matkailulle. Lisäksi eri aktiviteettien harrastajien tarpeet ulkoilureiteillä auttavat avaamaan Outdoors Finland -hankkeen kesäaktiviteettien fyysistä ympäristöä. Lopuksi esittelen Suomen lainsäädännön mukaiset ulkoilureittien ylläpitäjät ja muut osapuolet, jotka haluavat investoida ulkoilureitteihin.

2.1 Ulkoilureitin määrittely

Karjalainen ja Verhe (1995, 25) ovat määritelleet ulkoilureitin kartalle tai maastoon merkittynä reittinä, joka on esteetön ja tarkoitettu ulkoiluun viihtyisässä ympäristössä. Merkityllä reitillä pysyminen vähentää eksymisen ja loukkaantumisen todennäköisyyttä sekä pitää reittejä ympäröivän luonnon koskemattomana. Ulkoilureitin myötä kulkijoiden luoma luonnon eroosio ja mahdollinen häiriö kohdistuu vain yhdelle alueelle. Jos reittejä ei ole tarjolla, luonnon kulumisen ja ulkoilijoiden tallaama, suunnittelematon reitti saattaa syntyä joka tapauksessa.

Luonnossa kulkijoiden opastus on tarpeen, sillä kaikki eivät ole tietoisia ympäröivän ekosysteemin herkkyydestä ja tekojensa, kuten roskaamisen tai tulenteon, seurauksista. (Bell 2008, 105.)

Ulkoilureitti on kattokäsite erilaisille reiteille, ja niitä on mahdollista luokitella usealla eri tavalla. Reitit voidaan jakaa muun muassa käyttötarkoituksen, kulkutavan, pituuden tai laajuuden, kohderyhmän, käytön tiheyden ja reitin teeman mukaan. (Pouta & Heikkilä 1998, 62-63.) Ulkoilureitin perusmuodot ovat nauhamainen reitti ja rengasreitti. Nauhamainen reitti on lineaarinen yhteys kahden pisteen välillä, jota kuljetaan kävellen, vaeltaen, pyöräillen, hiihtäen tai moottorikelkalla. Nauhamaiset reitit sijoittuvat usein laajoille alueille, joten jo reitin pituus tuo vaihtelua kulkijalle. (Karjalainen & Verhe 1995, 37.) Nauhamaista reittiä voidaan kulkea lyhyemmissäkin osuuksissa, mutta reitin huonona puolena on se, että ulkoilija joutuu kulkemaan samaa reittiä takaisin, jos haluaa palata lähtöpisteeseensä. (Pouta & Heikkilä 1998, 58.)

Rengasreitit ja niiden yhdistelmät ovat hyödyllisiä virkistysalueilla eli alueilla, jotka on tarkoitettu erityisesti virkistys- ja ulkoilukäyttöön. Pouta ja Heikkilä (1998, 12) jakavat virkistysalueet edelleen lähi- ja ulkoilupuiستoihin sekä ulkoilu- ja retkeilyalueisiin. Virkistysalueella sijaitsevalla rengasreitillä ulkoilija voi palata takaisin lähtöpisteeseen jonkin toisen reittiuran kautta ja näin tuoda vaihtelua liikkumiseen. Asteittain pitenevä rengasmainen reitti tarjoaa ulkoilijalle parhaassa tapauksessa paljonkin mielenkiintoista nähtävää. Pääreitiltä voidaan jatkaa pienempiä polkuja tai lyhyempiä rengasreittejä pitkin matkailullisesti kiinnostaviin kohteisiin, ja kulkijan on mahdollista valita omiin tarpeisiinsa sopiva reitti eri pituisista vaihtoehtoista. (Pouta & Heikkilä 1998, 58.) Yhden tunnin lenkki viihtyisässä ympäristössä on suosittu vaihtoehto, ja usein rengasmainen reitti tarjoaa tähän hyvän mahdollisuuden (Bell 2005, 107).

Erilaiset ihmiset ovat kiinnostuneita eri pituisista ja tyyppisistä reiteistä.

Kiinnostuksen kohteet riippuvat siitä, kuinka paljon aikaa heillä on, kuinka hyvässä kunnossa he ovat ja mikä heitä yleensä ottaen miellyttää luonnossa liikkumisessa.

Jokaisen ulkoilijan motiivi lähteä liikkeelle on erilainen. Jotkut vain hakevat rauhaa

ja hiljaisuutta luonnossa, jotkut taas haluavat kulkea haasteellista maastoa pitkin ja voittaa itsensä monen päivän vaelluksen aikana. (Bell 2005, 107.)

Karjalainen ja Verhe (1995) ovat ottaneet huomioon ulkoilijan motiivin jakaessaan ulkoilureitit eri tyyppisiin. Motiivin lisäksi ulkoilureittien tyyppisiä erottavat sijainti, käyttötarkoitus, liikuntamuoto ja reittipohja. (Karjalainen & Verhe 1995, 26.)

Karjalaisen ja Verheen ulkoilureittiluokituksia on käytetty hyväksi suomenkielisessä ulkoilureittejä käsittelevässä kirjallisuudessa, kuten matkailun ohjelmapalvelujen normistossa (MoNo 2004), joten koen tarpeelliseksi esitellä eri määrittelyt ulkoilureitin käsitteen selventämiseksi.

Vaellusreittiä käytetään lähinnä lomailun yhteydessä tapahtuvassa ulkoilussa, sillä reitit sijaitsevat kaukana asutuksesta, esimerkiksi kansallispuistoissa tai valtion retkeilyalueilla. (Pouta & Heikkilä 1998, 16). Reittiä kuljetaan useita päiviä patikoiden, hiihtäen tai maastopyörän selässä, ja reittipohja on mahdollisimman luonnonmukainen. Vaellusreitillä varrella on yöpymispaikoiksi soveltuvia laavuja, telttailualueita tai autiotupia. Eräretkeilijän motiivina on hakea luonnosta rauhaa, yksinäisyyttä, virkistystä sekä luontoon liittyviä kokemuksia. Itsensä kehittäminen on tärkeää pitkän vaelluksen aikana ja eräretkeilijä katselee mielellään myös maisemia ulkoiluharrastuksen tai suoritusten lomassa. (Karjalainen & Verhe 1995, 27.)

Retkeilyreiteillä kulkevat lähtevät liikkeelle yleensä viikonloppuina tai loma-aikoina. He suuntaavat eräretkeilijöiden tavoin kauemmas taajamasta, virkistysalueille, kansallispuistoihin, valtion retkeilyalueille tai talousmetsiin, mutta retkeilyreitit soveltuvat myös yhden päivän patikointiin. Retkeilijät harrastavat samoja liikuntamuotoja kuin eräretkeilijät, mutta liikkuvat myös kevyen liikenteen väylillä tai yleisillä teillä. Ulkoilijat menevät luontoon virkistymään ja kehittämään itseään, mutta eivät tarvitse onnistuneeseen kokemukseen äärimmäistä rauhaa. Retkeilijän kiinnostuksen kohteita ovat lisäksi matkailu, alueen historia ja sosiaalinen kanssakäyminen muiden liikunnan harrastajien kanssa. (Karjalainen & Verhe 1995, 27.)

Luontoreitillä tarkoitetaan opastettua reittiä, jonka varrella on informaatiota alueen luonnonympäristöstä ja sen erikoisuuksista. (Pouta & Heikkilä 1998, 65).

Luontopolut sopivat siis ympäristö- ja luontokasvatukseen sekä liikkujille, joiden motiivina on luontoon liittyvä harrastus. Luonnosta kiinnostuneet voivat näin tutustua luonnonsuojelualueisiin tai luontokohteisiin ja saada käytännön tuntumaa kirjasta luettuihin asioihin. Luontopolkujen pituus vaihtelee puolesta kilometristä kymmeneen kilometriin riippuen kohderyhmästä ja esiteltävästä ympäristöstä. Luontopolkujen varrella on opastaulujen lisäksi levähdyspaikkoja, joissa ulkoilija voi rauhassa tarkkailla luontoa. (Karjalainen & Verhe 1995, 27.)

Lähireitti on sen sijaan tarkoitettu päivittäiseen ulkoiluun ja kuntoiluun tai asiointiin ja työmatkoihin. Lähireittejä on taajamissa ja niiden lähetyvillä, ja usein taajamissa on vielä ulkoiluun tarkoitettu virkistysalue. Reittipohjat ovat vaihtelevia, ulkoilijalla on lähireiteissä valinnanvaraa rakennetusta ulkoilutiestä ja kuntoradasta luonnolliseen metsäpolkuun. (Karjalainen & Verhe 1995, 27.) Erilaiset reittipohjat ja niiden vaatavuusasteet mahdollistavat mielekkään ja monipuolisen kuntoliikunnan taajamissa ja niiden läheisyydessä (Pouta & Heikkilä 1998, 64).

Kaikkein hyödyllisin reitistö matkailijalle on muodoltaan verkostomainen, sillä matkailija voi halutessaan yhdistää eri pituisia ja eri käyttötarkoitukseen soveltuvia reittejä oman mieltymyksensä mukaisesti. Virkistys- ja ulkoilualueiden saavutettavuutta voidaan parantaa linkittämällä ne taajamiin ulkoilureittien avulla. Virkistysalueiden, ulkoilukeskusten sekä taajamien yhdistäminen toisiinsa ulkoilureiteillä muodostaa yhdessä kattavan ulkoilupalveluverkoston. Monipuolinen ulkoilupalveluverkosto lisää matkailijan mahdollisuuksia ja kasvattaa alueen monikäyttöisyyttä. (Karjalainen & Verhe 1995, 37.)

2.2 Suomen Ladun reittiluokitus ja sen merkitys matkailulle

Suomen Latu on myös laatinut reiteille oman luokituksensa, jonka tarkoituksena on palvella reittien käyttäjiä ja ylläpitäjiä. Luokitus on hyödyllinen erityisesti reiteillä, joita käytetään paljon ja jotka ovat tärkeitä paikallisille asukkaille tai luontomatkailijoille. Luokituksen avulla jokainen voi vertailla reittejä itse ja valita

sopivan oman kiinnostuksen ja fyysisen kunnon mukaan. Luokituksessa on huomioitu myös liikuntaesteiset eli vaikkapa pyörätuolilla tai lastenvaunujen kanssa liikkuvat. Eri vaativuusluokkia kuvaavat eri värit sekä symbolit, jotka ovat jo tunnettuja muista yhteyksistä, esimerkiksi laskettelurinteiden merkinnöistä. Luokittelujärjestelmä on kehitetty yhteistyössä Matkailun edistämiskeskuksen lisäksi Metsähallituksen, maa- ja metsätalousministeriön, opetusministeriön, ympäristöministeriön, Suomen Kuntaliiton, Suomen ympäristökeskuksen sekä Suomen Invalidien Urheiluliiton kanssa. (Suomen Latu 2007.)

Vaativuuden tason lisäksi reiteistä on saatavilla kuvaus, joka on nähtävissä tiedotus- ja markkinointimateriaaleissa sekä lähtöpisteiden opastustauluissa. Kuvauksessa on oltava reitin nimi, pituus, kesto, vaativuusluokka, käytön ajankohta ja soveltuvuus eri liikuntalajeihin sekä reitin ylläpidosta vastaava taho, jolle voi ilmoittaa mahdollisesta kunnostustarpeesta. Kuvaukseen sisältyy myös tarvittavat palvelut ja niiden sijainti ja etäisyys jostain tietystä pisteestä. Kuvaus luonnon- ja kulttuuriympäristöstä on tarpeellinen matkailijalle, joka ei välttämättä tiedä alueesta paljoakaan. Informaatio reitin olosuhteista ja niiden aiheuttamista riskeistä helpottaa oikeanalaisen varustuksen, esimerkiksi kenkien, varaamista mukaan ja lisää turvallisuutta polulla. (Suomen Latu 2007.)

Helpon reitin merkki on sininen ympyrä, ja reitin maasto on tasaista ja helppokulkuista. Kriteerit ovat erityisen tiukat juuri helpon reitin luokituksessa, sillä tarkoituksena on tavoittaa käyttäjiksi myös aloittelijoita. Huonokuntoisten tai kokemattomien luonnossa liikkujien täytyy voida luottaa siihen, että reitti on kokonaisuudessaan helppo eikä eksymisen tai loukkaantumisen vaaraa ei ole. Etenemisnopeus on suunnilleen kilometri 12–15 minuutissa ilman kantamuksia. (Hemmi 2005, 303-304.) Korkeuseroja on vähän, ja keskimääräinen korkeusero on enintään 50 m/km. Lisäksi suurin sallittu pituuskaltevuus on 15 %.

Sen sijaan keskivaativalla reitillä on jonkin verran vaikeakulkuisia paikkoja ja suurempia korkeuseroja kuin helpossa reitissä. Sallittu korkeusero on kuitenkin enimmillään 120 m/km ja pituuskaltevuus on suunnilleen 30%. (Suomen Latu 2007.) Suomen Ladun (2007) kuvauksen mukaan keskivaativalla reitillä kulkevan etenemisnopeus on noin 16–20 min/km. Keskivaativaa reittiä kuvaa punainen neliö.

Vaativalla reitin merkki on musta kolmio, ja etenemisnopeus hidastuu 21 minuuttiin kilometriä kohden. Etenemisen hidastumiseen vaikuttavat jyrkemmät ja vaikeakulkuisemmat osat, ja vaativuutta lisäävät myös mahdolliset kahluupaikat. Maastossa on joka tapauksessa havaittava polku, ja sen varrella saattaa olla vähemmän viitoitusta kuin helpommilla reiteillä. (Hemmi 2005, 103.)

Esteettömät reitit on tarpeellista luokitaa, mutta ennen käyttöönottoa niiden soveltuvuus on testattava yhteistyössä kohderyhmän kanssa. Pyörätuolireitillä kaltevuudet ovat samaa luokkaa kuin pyörätuolilla liikkuvan normaaleilla ulkokulkuväylillä. Pyörätuolireitin perusolettamuksena on mahdollisuus liikkua itsenäisesti, joten reitillä ei saa olla kuoppia tai esteitä, jotka vaikeuttaisivat etenemistä. Reitit vaatimuksena on kovapintaisuus, ja sen lisäksi pituuskaltevuus voi olla korkeintaan 5 % ja sivuttaiskaltevuus 2 %. Reitit leveyden täytyy olla minimissään kaksi metriä, jotta pyörätuoleilla liikkuvat voivat ohittaa toisensa ongelmitta. Reitti merkitään kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla, jotta sekaannuksen vaaraa ei olisi. Toisin kuin tavallisella pyörätuolireitillä, vaativalla pyörätuolireitillä on varauduttava liikkumaan avustajan tai sähköpyörätuolin kanssa. Vaativalla pyörätuolireitillä on enemmän vaikeakulkuisia osia, ja kaltevuudet ovat suurempia. Reitillä saattaa olla myös pehmeämpiä osioita tai kuoppia. Reitit vaativuutta kuvaa pyörätuolisymboli, jossa pyörätuoli on asetettu vinolle alustalle. (Suomen Latu 2007.)

Matkailun edistämiskeskus esittää vaelluksen teeman tuotesuosituksessa, että ulkoilureitistöt ympäri Suomea noudattaisivat Suomen Ladun luokitusta. Suomen Latu on kouluttanut vuoteen 2010 mennessä 100 reittiluokittelijaa. Reittien luokittelu valtakunnallisen reittien luokitus- ja kuvausohjeen mukaan lisää yhtenäisyyttä, selkeyttä ja helpottaa ulkoilijaa reitin valinnassa. Matkailija saa enemmän ja aiempaa helpommin ennakkotietoa reitistä ja vallitsevista olosuhteista. (MEK 2010.) Suomen Ladun kehittämä ulkoilureittien vaativuusluokitus on myös lisätty vuonna 2010 Ulkoilun ja liikunnan merkit -standardiin. Suomen standardisoimisliitto päivitti SFS 4424 -standardin yhteistyössä Metsähallituksen, Suomen Ladun, Liikenneviraston, ympäristöministeriön ja Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kanssa. Ulkoilun ja liikunnan merkit -standardi antaa kattavaa tietoa kohteiden tai reittien merkitsemisestä ja kylittämisestä. (SFS 4424.)

2.3 Eri aktiviteettien vaatimukset ulkoilureiteillä

Ulkoilureitit tarjoavat mahdollisuuden harrastaa liikuntaa mielenkiintoisessa ympäristössä, jonka korkeuserot ja maanpinnan karkeus tuovat lisähaastetta liikkujalle. (Bell 2008, 105). Samalla reitillä voidaan yleensä harrastaa useampaakin liikuntamuotoa, mikä lisää ulkoilumahdollisuuksia. Vuodenaikojen mukaan samaa reittipohjaa kuljetaan tyypillisesti hiihtäen ja sään taas salliessa sauvakävellen tai patikoiden. (Pouta & Heikkilä 1998, 62.) Eri liikuntamuodot tarvitsevat joissakin tapauksessa täysin omat reittinsä, sillä vaatimukset vaihtelevat tarvittavien palvelujen, maiseman, reittiuran leveyden ja pinnan suhteen. (Karjalainen & Verhe 1995, 31-32.)

Eri reittien käyttömuodot ja harrastukset saattavat joissain tapauksissa häiritä toisiaan tai jopa vaarantaa turvallisuuden. Moottorikelkkailua ja ratsastusta harrastavien on usein vaikea toimia samassa ympäristössä muiden liikkujien kanssa, sillä kummallakin lajilla on omat vaatimuksensa turvallisuuden varmistamisessa ja siirtymäreittien sijainnissa. Ratsastukselle omat reitit ovat tarpeellisia myös sen vuoksi, että hevosen kaviot rikkovat helposti polkujen ja teiden pintaa ja siten kiihdyttävät eroosiota. (Karjalainen & Verhe 1995, 31-32.) Varsinaisten ratsastusteiden täytyy olla hyvin pohjustettuja, ja tieltä on poistettava vaaratilanteita aiheuttavat irtonaiset kivet ja puunjuuret. Ohitus ratsain on helpompaa, jos tien leveys on vähintään 2,5 metriä, myös teitä vaatimattomammilla ratsastuspoluilla. Polkujen ja teiden viitoitus käyttötarkoitusta kuvaavilla kilvillä on tarpeellista, jotta muut ulkoilijat osaisivat varautua eri tilanteisiin. (Pouta & Heikkilä 1998, 128.)

Toisin kuin ratsastuksessa, jalkaisin on mahdollista liikkua kaikilla reittityypeillä ja -pohjilla. Jalkaisin helpoimmin saavutettavissa on lähireitti, joka sijaitsee nimensä mukaisesti taajamassa tai sen läheisyydessä. (Rautiainen 2003, 14.) On kuitenkin otettava huomioon, että vilkkailla lähireiteillä on oltava tilaa kaikille kulkijoille. Lisäksi pohjan täytyy olla melko tasainen ja helppokulkuinen, jotta myös pyörätuolilla liikkuvat ja lastenvaunuja työntävät pääsevät eteenpäin. (Karjalainen & Verhe 1995, 31.) Sen sijaan eräretkeily ja vaeltaminen ovat mahdollisia myös merkittyjen vaellusreittien ja polkujen ulkopuolella täysin erämaisissa olosuhteissa (Hemmi 2005, 302).

Pyöräily voidaan jakaa kahteen liikuntamuotoon: retkipyöräilyyn ja maastopyöräilyyn. Retkipyöräilijän avuksi on tuotettu oppaita Suomen valtakunnallisista pyöräilyreiteistä. Valtakunnallisilla pyöräilyreiteillä on erityisvaatimuksia saavutettavuuden, ajettavuuden ja vetovoimaisuuden osalta ja nämä kriteerit on otettu esille myös MEKin pyöräilyn tuotekriteereissä (MEK 2010). Sen sijaan maastopyöräilyä harrastavat valitsevat mieluummin kapeammat ja jyrkemmät polut haastavuuden ja kiinnostavuuden ylläpitämisen vuoksi. Maastopyöräily kuluttaa maan pintaa tehokkaasti, joten se tarvitsee reittipohjia, jotka kestävät kulutusta ja ovat jo muutenkin eroosioituneet. (Hemmi 2005, 326-327.) Turvallisuuden vuoksi maastopyöräilijän tulisi ottaa aina huomioon muut polulla liikkuvat, kuten hevoset ja jalankulkijat. Vilkkailta reiteillä kiertosuunnan määrittäminen on tarpeellista. samoin eri reittien tekeminen kävijöille ja pyöräilijöille, jos resurssit antavat myöten. (Crowther 2003, 126). Maastopyöräilijä voi käyttää hyväkseen metsäautoteitä, hiihto- ja moottorikelkkareittejä tai vaikkapa laskettelurinteitä. (Karjalainen & Verhe 1995, 31.) Pyörämatkailun toimenpidesuunnitelmaan (MEK 2010) kuuluukin yhtenä osana reittien monikäytön edistäminen.

Vesistöaktiiviteeteista melonta on noussut suosituksi liikuntalajiksi, jonka eri muodot sopivat lähes kaikille (Suomen Latu 2010). Suomen järviä ja jokia pidetään ihanteellisina melontaan, ja Suomessa onkin paljon retkimelontareittejä, mutta tämä tieto ei ole vielä tavoittanut laajalti ulkomaalaisia matkailijoita (Hemmi 2005, 328). Retkimelontakartoista täytyy löytyä rantautumispaikat, kosket ja niiden vaikeusaste sekä mahdolliset esteet ja niiden ohitusreitit. Lisäksi matkailijan kannalta kartassa olisi hyödyllistä ilmoittaa maastossa olevat tulentekopaikat, käymälät, laavut sekä majoitus- ja ravitsemuspalvelut. (Pouta & Heikkilä 1998, 66-67.) Melontareitit soveltuvat parhaiten suunnistus- ja melontataitoisille, sillä itse reitin varrella ei ole muita kuin taukopaikkoja merkitseviä opasteita. (Metsähallitus 2010.)

Ulkoilureittien eri käyttömuotojen selvittäminen auttaa ymmärtämään Outdoors Finland -hankkeen kesäaktiiviteettien toimintaympäristöä. Kesäaktiiviteetteista en nosta esille wildlifen ja kalastuksen teemoja, sillä näistä aktiiviteeteista kiinnostuneet matkailijat käyttävät lähinnä samoja reittejä kuin vaellukseen ja

melontaan keskittynyt matkailijat. Kalastuksessa ja wildlifessä toiminta on mielestäni pysähtyneempää. Tällä tarkoitan, että retken päätarkoituksena ei ole kulkeminen paikasta A paikkaan B ja itsensä voittaminen suorituksen myötä. Kalastus- tai wildlifematkailijan tarkoituksena on löytää reittien varrelta sopiva piste, jossa on parhaat edellytykset saada kalasaalista ja tarkkailla luontoa ja villieläimiä.

2.4 Ulkoilureittien ylläpitäjät

Kunnat ovat merkittäviä maanomistajia, ja ulkoilulain mukaan ulkoilureitin ylläpito on kunnan vastuulla. Reitin perustamisen yhteydessä on laadittava ulkoilureittisuunnitelma, jossa on mainittava reitin kulku, ulkoilulain 1 §:n 2 momentissa määritellyt liitännäisalueet eli ulkoilijoiden virkistys- ja lepoalueet, sekä niiden kiinteistöjen alueet, joiden kautta reitti tulisi kulkemaan.

Ulkoilureittisuunnitelmasta on myös käytävä ilmi, mihin liikuntamuotoon reitti on tarkoitettu. Ulkoilureitin ylläpitoon kuuluu reitin suunnittelun lisäksi sen teko ja kunnossapito. Halutessaan kunta voi siirtää tehtäviä sopivaksi katsomalleen yhteisölle. (Ulkoilulaki 606/1973, 1-3 §.) Virkistysalueiden alueellisesta suunnittelusta vastaavat maakuntien liitot eli tässä tapauksessa Päijät-Hämeen liitto.

Kunnat tekevät yhteistyötä keskenään, jotta kuntalaisilla olisi monipuolisesti virkistysmahdollisuuksia. Päijät-Hämeessä toimii kuntien perustama Päijänteen virkistysalueyhdistys, joka ylläpitää virkistysalueita koko Päijänteen alueella. Yhdistys huolehtii Päijänteen rantautumispaikoista sekä niiden varrella olevista laitureista, saunoista, grillikatoksista, nuotiopaikoista, jättepisteistä ja käymälöistä. Yhdistys on tuottanut veneilijöille viitteellisen kartan, josta on hyötyä esimerkiksi reitin suunnittelussa. (Päijänteen virkistysalueyhdistys 2010.)

Myös valtion omistamalle maalle voidaan perustaa ulkoilureittejä, ja tällöin ylläpito on valtion vastuulla, ellei toisin ole päätetty. Metsähallitus tehtäviin kuuluu erilaisten luonnonhoitotöiden lisäksi virkistysalueiden opastus- ja palveluvarustuksen rakentaminen ja mahdollisesti opastustoiminnan järjestäminen. (Matila & Rutanen 2009, 40.) Päijät-Hämeen maakunnassa on kaksi

Metsähallituksen ylläpitämää virkistysaluetta, Päijänteen kansallispuisto ja Natura 2000 -verkostoon kuuluva Paistjärven luonnonsuojelualue. (Metsähallitus 2010.) Päijät-Hämeen alueella ulkoilureitteihin ovat investoineet kuntien, Metsähallituksen ja yhteisöjen lisäksi myös yksityiset osapuolet. Hyvä esimerkki yksityisestä toimijasta on Heinolan kunnassa Vierumäki Country Club, joka ylläpitää Suomen Urheiluopiston yhteydessä omia ulkoilureittejään. (Vierumäki 2010.)

3 MATKAILUN OHJELMAPALVELUT

Ulkoilureitti voidaan määritellä matkailun ohjelmapalveluiden toimintaympäristöksi, itse paikaksi, jossa jokin toiminta tapahtuu. Matkailun ohjelmapalvelut ovat matkan toiminnallinen osa, eli toisin sanoen ne ovat myytyyn matkailutuotteeseen liittyviä aktiviteetteja. Ohjelmapalvelutoiminnan keskeisiä käsitteitä ovat vuonna 2004 uusitun Matkailun ohjelmapalvelujen normiston (MoNo) mukaan toimintaympäristön lisäksi suorittajat ja välineet. Suorittajia ovat ohjelmapalveluiden tuottaja ja toteuttaja sekä tuotteen ostava asiakas. Välineet, kuten asiakkaan tarvitsema ulkoiluvarustus ja tekniset välineet, mahdollistavat itse palvelutuotteen suorittamisen onnistuneesti ja turvallisesti. (MoNo 2004, 5-11.)

Suorittajat, välineet ja toimintaympäristö luovat pohjan ohjelmapalvelutoiminnalle ja kaikki osat vaikuttavat yhtä lailla siihen, minkälaista toimintaa syntyy. Syntynyt tuote, valittu viestintätapa ja kohderyhmä ovat seurausta edellä mainittujen ohjelmapalvelujen osasten määrittelemästä toiminnan luonteesta. (Komppula & Boxberg 2002, 136.) Seuraavassa luvussa käsitellän matkailun ohjelmapalvelujen taustaa, palveluja tuotteina ja niiden eri ulottuvuuksia. Ulkoilureitit tuovat oman osansa luontomatkailun kehittämiseen, joten viimeisessä kappaleessa käsitellän ulkoilureitin tuotteistamisen tärkeyttä.

3.1 Matkailupalvelu tuotteena

Luonnon helmassa tapahtuvaan matkailuun liittyy paljon ennalta arvaamattomia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa retken onnistumiseen tai jopa estävät sen toteutumisen. Sääolosuhteet saattavat muuttaa aurinkoisen pyöräilyretken

painajaismaiseksi polkemiseksi keskellä ei mitään tai polun varrella yleensä iloisesti laulava kuukkeli onkin jossain muualla kuin pitäisi. Tuotteet ovat tarpeellisia myös luontomatkailussa, kaikesta ennustamattomuudesta huolimatta. (Viherkoski 1998, 10.)

Tuotteiden avulla asiakas tietää minkälaisia palveluja hän saa maksamalla tietyn hinnan, mitä tuote asiakkaalta edellyttää ja mistä palveluista hänen on kenties maksettava lisää (Komppula & Boxberg 2002, 93). Asiakas tarvitsee tuotteita, sillä ilman niitä, hän ei pysty hahmottamaan mitä on itse asiassa ostamassa. Asiakkaan kuluttama matkailutuote on aina palvelu. Palvelutuotteen ominaisuuksiin kuuluu, että asiakas kuluttaa samanaikaisesti tuotettavaa aineetonta palvelua. Kuten muitakin aineettomia palveluita, matkailutuotetta on mahdotonta varastoida myöhempää käyttöä varten tai esittää asiakkaille valmista tuotetta kuin kaupan hyllyssä. Asiakas ei voi palauttaa epäonnistunutta palvelukokemusta, toisin kuin aineellista tuotetta, jonka hyvittäminen onnistuu melko helposti. (Komppula & Boxberg 2002, 13.)

Matkailutuote on usein palvelupaketti, jossa on sekä aineellisia että aineettomia elementtejä. Useamman palvelun muodostama paketti perustuu johonkin toimintaan itse kohteessa. Asiakkaan kokemuksen mukaan matkailutuote on kokonaisuus, yhdistelmä erilaisia matkailun osasia. Tuottajan näkökulmasta taas matkailutuote on asiakkaan ostama yksittäinen osa kokonaispaketista, esimerkiksi majoitus tai ruokailu. (Verhelä & Lackman 2003, 15.) Tuottajan näkökulmasta katsoen myös ulkoilureitti on itsessään matkailutuote. Ulkoilureitti yhdistää parhaimmillaan alueella olevat matkailupalvelut, matkailukohteet ja muut vetovoimatekijät. (Lehtolainen 2003, 2.)

Kokonaismatkailutuote on siis koottu yksittäisten yritysten ja palveluntuottajien saatavilla olevista palveluista. Matkailutuotteesta voidaan erottaa kerroksia, jotka ovat ydin, varsinainen tuote ja laajennettu tuote. Ulkoilureitistön varrella toimivan ohjelmapalveluyrityksen ydin on tuottajan osaaminen ja ammattitaito, joita tarvitaan itse palvelun tuottamiseen. Ydinpalveluun kuuluu lisäksi matkailijan tarvitsemat välineet, jotta hän voi kuluttaa palvelua. Ohjelmapalveluja ostavan asiakkaan hakema ydinhyöty voi olla esimerkiksi elämys ja virkistäytyminen luonnossa.

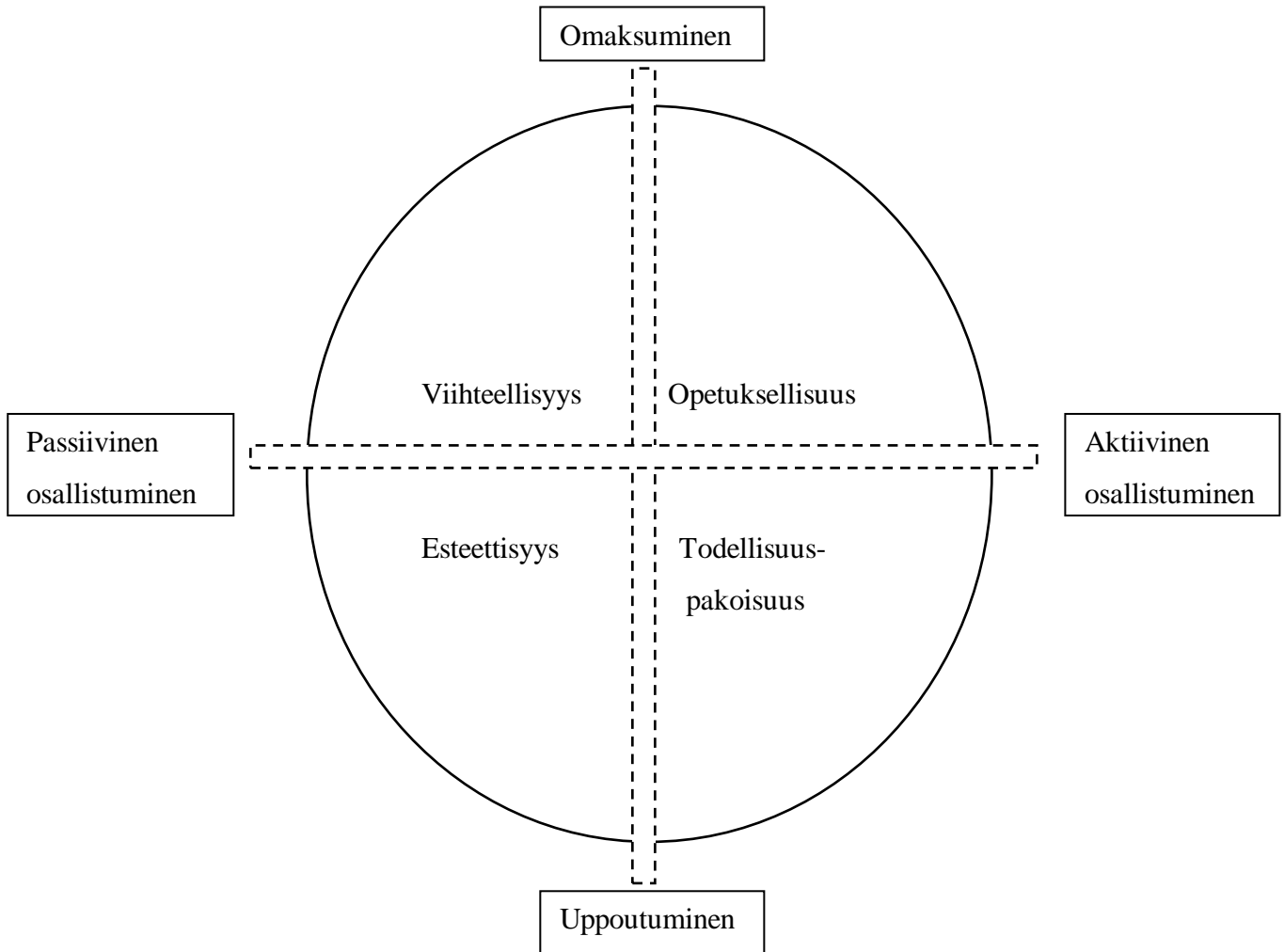
Ohjelmapalveluyrityksen varsinainen tuote muodostuu ydinpalvelun lisäksi niistä aineettomista ja aineellisista tekijöistä, jotka tuovat lisäarvoa asiakkaan tavoittelemaan hyötyyn. Varsinainen tuote on asiakkaan ostettavissa ja yritys voi esitellä tuotetta yrityksen markkinointimateriaalissa. Laajennettu tuote sen sijaan tekee pesäeron muihin samankaltaisiin yrityksiin. Laajennettu tuote muodostuu yrityksen palveluympäristöstä, vuorovaikutuksesta asiakkaan ja ohjelmapalveluyrityksen välillä, asiakkaan osallistumisesta ja tuotteen saavutettavuudesta. (Komppula 2002, 57-58.)

Luontoon liittyvä matkailua ei kuitenkaan voida puristaa tiettyyn tuotemuottiin. Jokainen vaellus ja melontaretki ovat ainutlaatuisia, joten tuotteissa on otettava huomioon erilaiset muuttujatekijät, kuten ympäristö, sää ja asiakkaiden erilaisuus. Viherkosken (1998, 13) mielestä 80/20-sääntö voisi toimia luontomatkailutuotteen tuotteistamisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että 20 prosenttia tuotteesta on ennustamatonta ja neljä viidesosaa tuotteesta pystytään kuvaamaan etukäteen asiakkaalle. (Viherkoski 1998, 11-13.) Kuten mainitsin aikaisemmin Komppulan ja Boxbergin (2002, 13) sanoin, palvelua tuotetaan ja kulutetaan samanaikaisesti. Näin ollen palvelun tarjoaja voi ongelmatilanteessa tuotteistaa palvelun uudestaan eli muuttaa palvelua olosuhteisiin sopiviksi, parhaimmassa tapauksessa laadusta tinkimättä.

3.1.1 Elämyksen ulottuvuudet matkailun ohjelmapalveluissa

Ohjelmapalveluita käyttävä matkailija tavoittelee useimmiten uusia kokemuksia ja elämyksiä retkensä aikana. Vaeltajalle jo pelkkä maisema, hiljaisuus ja luonnon tarkkailu tuovat oman osansa elämyksen syntymiseen. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus Rovaniemellä on määritellyt elämyksen positiiviseksi, muistijäljen jättäväksi, unohtumattomaksi ja henkilökohtaiseksi kokemukseksi (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2010). Elämys on aina henkilökohtainen, eikä ohjelmapalveluyrittäjä voi sanan varsinaisessa merkityksessä tuottaa elämystä asiakkaalle. Ohjelmapalvelun tarjoaja voi kuitenkin vaikuttaa kokemuksen syntyyn ja laatuun pitämällä huolta puitteista ja palvelun teknisistä edellytyksistä, sekä ohjaamalla itse kokemuksen syntyä. (Verhelä & Lackman 2003, 34-36.)

Pine ja Gilmore (1999, 30-31) ovat määritelleet elämyksen eri ulottuvuudet. Elämys on jakautunut neljään osa-alueeseen, sen mukaan miten aktiivisesti tai passiivisesti asiakas on osana elämyksen syntymistä ja kuinka läheisesti asiakas on yhteydessä tapahtumaan ja sen toimintaympäristöön. Seuraavassa elämyksen nelikenttä:

KUVIO 1. Elämyksen nelikenttä (Pine & Gilmore 1999, 30)

Käytän kuvion tulkitsemisessa Tarssasen (2009, 9) käännöksiä käsitteistä. Kuvion toisessa päässä on passiivinen osallistuminen, jolloin matkailija ei vaikuta tapahtumaan mitenkään, vaan on seuraajana. Aktiivisessa osallistumisessa matkailija on itse luomassa elämystä tuottavaa tapahtumaa. Omaksumisen ja uppoutumisen akseli kuvaa matkailijan yhteyttä tapahtumaan. Seuraajana toimivan, vaikutelmia omaksuvan matkailijan toisessa ääripäässä on tapahtuman keskipisteessä oleva matkailija, joka uppoutuu ja eläytyy tapahtumaan.

Opetuksellinen elämys, esimerkiksi melontakurssi tai sauvakävelytunti, on luonteeltaan aktiivista, mutta asiakkaat ovat kuitenkin itse tapahtuman ulkopuolella. Viihteellinen elämys mielletään passiiviseksi ja yhteys on lähinnä kiinnostavan asian seuraamista kuten opetuksellisessa elämyksessä. Sen sijaan todellisuuspakoiset elämykset, kuten kiipeily ja koskenlasku vaativat aktiivisen osallistumisen lisäksi uppoutumista tapahtumaan. Esteettinen elämys syntyy, kun matkailija uppoutuu esimerkiksi kauniiseen maisemaan, mutta ei itse vaikuta aktiivisesti tapahtumaan. (Pine & Gilmore 1999, 30-35; Tarssanen ja Kylänen 2009, 9.)

3.1.2 Palvelun laatu

Matkailupalvelujen aineettomuuden vuoksi palvelun laatua on vaikea todistaa potentiaaliselle käyttäjälle. Kosketeltavien esineiden puuttuessa ohjelmapalveluyrittäjän on löydettävä toisenlaisia keinoja esitellä palvelujaan asiakkaalle. Tuottaakseen laadukkaita matkailupalveluja yrittäjän tulee kiinnittää huomio myös alihankkijoidensa toimintaan. Matkailualalla on yleistä, että yhden matkailupalvelun tuottamiseen osallistuu monta eri yritystä. Kaikkien tuottajien työpanos on tärkeä, sillä asiakas ei välttämättä näe palvelun eri osasia vaan arvioi saamaansa palvelua kokonaisuutena. (Albanese & Boedeker 2002, 128-129.)

Verhelä ja Lackman (2003, 40) toteavat, että palvelun laatu riippuu asiakkaan kokemuksesta. Jotta palvelu voisi olla laadukas, on otettava huomioon palvelun kolme laatu-ulottuvuutta: tekninen laatu, toiminnallinen laatu ja vuorovaikutuslaatu. Näiden kolmen osa-alueen hallinta ja tasapaino ohjelmapalveluissa auttavat tuottamaan palveluja, jotka kohottavat asiakkaan kokemaa laatua. Tekninen laatu on konkreettisin osa asiakkaan saamaa palvelua ja on usein edellytys hyvälle laadulle. Ohjelmapalveluissa tekninen laatu ulottuu toteuttamisessa tarvittaviin kalustoon ja välineisiin sekä palvelun toimintaympäristöön. Vaikka tekninen laatu on näkyvin osa palvelua, sen korkea taso ei riitä tyydyttämään asiakasta. (Verhelä & Lackman 2003, 41-42 ja Albanese & Boedeker 2002, 132.)

Teknisen laadun ollessa riittävän hyvä, sen merkitys hälvenee ja asiakas tarkentaa huomionsa muihin laadun ulottuvuuksiin. Toiminnallinen laatu vastaa kysymykseen

miten, esimerkiksi miten ohjelmapalveluyrittäjä toimii ja miten asiakas saa ostamansa palvelun. Asiakas ei näe tätä ulottuvuutta, mutta toiminnallinen laatu tulee esiin asiakkaan kuluttaessa samanaikaisesti tuotettavaa palvelua. (Verhelä & Lackman 2003, 41-42.)

Asiakkaan laadukas kokemus riippuu suurelta osin asiakkaan ja henkilöstön välille syntyneestä vuorovaikutussuhteesta. (Albanese & Boedeker 2002, 132.) Grönroos (2001, 100) puhuu ”totuuden hetkestä”, jolloin palvelun tuottaminen joko onnistuu tai epäonnistuu. Epäonnistunutta palvelua ei voi niinkään korjata tai palauttaa asiakkaalle, joten erityisesti ohjelmapalveluissa toimijoiden välinen vuorovaikutus on keskeisellä sijalla. Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen sekä niihin reagoiminen palvelun tuottamisen aikana on yksi edellytys onnistumiselle. Vuorovaikutuslaatua ei voi tosin ostaa, mutta yritys ja sen henkilöstö voivat kehittää muun muassa henkilöstön motivaatiota ja käyttäytymistä, kommunikointia ja asiakaspalveluosaamista. (Verhelä & Lackman 2003, 41-42.)

Matkailupalvelujen laatu ja sen eri ulottuvuudet on otettu huomioon jo aiemmin esitellyissä matkailun ohjelmapalvelujen normistossa ja MEKin teemakohtaisissa tuotekriteereissä. Matkailun ohjelmapalveluille kehitetyt yleisesti hyväksytyt ohjeistukset kuvaavat sitä, minkälaisia ohjelmapalvelujen olisi hyvä olla. Tuotekriteerien ja normiston on tarkoitus luoda tavoitetaso ohjelmapalveluyrityksille ja siten myötävaikuttaa suomalaisten ohjelmapalvelutuotteiden laatuun ja kilpailukykyyn maailmalla.

3.2 Luontoaktiviteetit matkailutuotteena

Seuraavassa käsittelen vaellusta, pyöräilyä, ratsastusta ja melontaa sekä seikkailu- ja elämystoimintaa matkailutuotteena. Edellä mainitut luontoaktiviteetit on esitelty osana matkailun ohjelmapalvelujen normistoa. Eri aktiviteeteissa hyödynnettävät tuotekokonaisuudet ovat kutakuinkin samankaltaisia ja matkailun ohjelmapalvelujen normistossa olevat tuoteryhmät perustuvat yritysten nykyiseen tarjontaan ja kansainväliseen vertailuun. Ohjelmapalvelutuotteet voidaan jakaa reittiohjaukseen, aktiviteetteihin liittyvien kaluston ja varusteiden vuokraus-,

myynti-, huolto- ja kuljetuspalveluihin sekä neuvontaan, opas- ja opetuspalveluihin, ohjelmapalvelujen järjestämiseen ja kulttuuritapahtumiin. (MoNo 2004, 10-11.)

Reittiohjaus on tarpeellista omatoimiselle asiakkaalle, joka ei välttämättä halua opastuspalveluja, mutta tarvitsee informaatiota ulkoilureiteistä tai muusta toimintaympäristöstä. Asiakas voidaan ohjata merkityn reitin alkuun ja antaa ohjeistusta etukäteen, esimerkiksi turvallisuudesta ja mielenkiintoisista nähtävyyksistä karttamateriaalin avulla (Verhelä & Lackman 2003, 102). Kaluston ja välineiden vuokraus-, myynti-, ja kuljetustoiminta ovat erityisen hyödyllisiä jos kohderyhmänä ovat ulkomaiset asiakkaat. Aktiviteettiin liittyvän välineiden ja varusteiden, kuten rinkkojen ja makuupussien vuokraaminen ja asiakkaiden omien varusteiden huolto helpottaa matkailijan taakkaa huomattavasti. Jos asiakas saa aktiviteettiin tarvittavat välineet, reittikartan ja neuvontaa etsimättä ja samasta paikasta, alueen vetovoimaisuus pääsee oikeuksiinsa.

Ohjelmapalveluyrittäjä voi hyödyntää vaellus- ja retkeilyreittejä, luontopolkuja ja lähireittejä tarjoamalla opastettuja retkiä asiakkaille. Opastoiminnan lisäksi aktiviteetteihin liittyvä opetus ja ohjaus kuuluvat asiaan. (MoNo 2004, 11.)

Esimerkkinä voidaan mainita melonta- ja purjehduskurssit, joissa totutellaan kaluston käyttöön ja opetellaan muun muassa melomistekniikkaa (Verhelä & Lackman 2003, 119). Ohjelmapalveluiden järjestämiseen liittyy eripituisten retkien ohjaamisen lisäksi myös asiakkaan aterioista ja yöpymisestä vastaaminen. Tämän tyyppinen ohjelmapalvelutuote on luonteeltaan perushuollettu vaellus.

Täyshuollettuun vaellukseen kuuluu ruokailun ja yöpymisen lisäksi myös varusteiden huolto ja mahdollinen kuljetus retken aikana. (MoNo 2004, 11 ja Verhelä & Lackman 2003, 102.) Kulttuuritapahtuma matkailutuotteena voidaan määritellä kulttuuriseksi yleisötilaisuudeksi, jota voidaan hinnoitella, myydä ja markkinoida (MoNo 2004, 14).

3.3 Reitistöt luontomatkailun kehittämisessä

Ulkoilureittien kehittämiseen tähtäävä työ luo uusia mahdollisuuksia yhteistyölle eri toimijoiden välillä. Yhteistyö on melkein pä välttämätöntä, jotta kehitystyö olisi

kannattavaa. Ulkoilureittien suunnittelu ja ylläpito on useimmissa tapauksissa julkisen sektorin tehtäviä, mutta reiteille käyttäjiä tuova matkailu on yleensä yksityisen sektorin hallinnassa. Julkisen sektorin yhteistyö esimerkiksi matkanjärjestäjien kanssa tuo matkailijoita, jotka mahdollisesti jäävät alueelle pitemmäksi aikaa. Reitistöt tukevat erityisesti luontomatkaileijaryitysten toimintaa ja ovat myös lähtökohtana ohjelmapalvelu yritysten verkostoitumiselle ja yhteistyölle esimerkiksi tuotekehityksen ja markkinoinnin saralla. (Lehtolainen 2003, 2.)

Ulkoilureitin pituudesta riippuen, reitin varrelle voidaan sijoittaa erilaisia palveluja. Ulkoilureittiin liittyvät tukipalvelut ovat majoitus- ja ravintolapalveluja sekä matkailu- ja ulkoilukeskuksia, joista reitin ylläpitäjä ei välttämättä ole vastuussa, mutta ovat olennaisia ulkoilijan virkistäytymisen kannalta. Reitien varrella olevat liitännäisalueet ovat taas tarkoitettu ulkoilijan lepoon ja virkistäytymiseen luonnon keskellä. Laadukkaat liitännäisalueet ja keskeisesti sijoitetut tukipalvelut auttavat tuomaan ulkoilijoita alueelle. Metsäntutkimuslaitos on laatinut raportin kansallispuistojen merkityksestä maaseutumatkailulle ja tutkimuksessa todettiin, että isotkaan kävijämäärät kansallispuistossa eivät riitä tuomaan tuloja alueelle, jos seudulla ei ole tarpeeksi matkailupalveluja (Shelby, Neuvonen, Petäjästä ja Sievänen 2010, 42-43). Toisin sanoen vetovoimaisinkaan ulkoilureitti ei itsessään tuo paljon matkailutuloja, jos alueelta puuttuvat palvelut, joista ulkoilija olisi valmis maksamaan. Matkailun ohjelmapalveluyrittäjät voivat siis hyötyä alueella liikkuvista ulkoilijoista ja järjestää toimintaa maksavalle asiakkaalle. (Karjalainen & Verhe 1995, 25,187.)

Silti matkailukohteet ja -yritykset markkinoivat usein tuotteiden sijasta mahdollisuuksia (Komppula & Boxberg 2002, 93). Ulkoilureittien tuotteistamisen sivuuttaminen ja pelkkien mahdollisuuksien esille tuominen ei kuitenkaan riitä tuottamaan asiakkaalle kattavaa mielikuvaa matkailukohteesta. Oikeanlainen, eli tässä tapauksessa palvelun tarjoajan haluama mielikuva tarjottavista palveluista syntyy juuri tuotteistamisen avulla. Palveluiden tuotteistamisella varmistetaan, että asiakas ei saa harhaanjohtavaa käsitystä ja asiakkaan odotukset saatavista palveluista vastaavat todellisuutta. Tuotteistaminen on siis prosessi, jossa kehitetään selkeitä, sisällöltään helposti omaksuttavia ja käytännössä ostettavia tuotteita asiakkaiden tarpeita mukailen. (Viherkoski 1998, 11-13.)

Myytäväksi soveltuvista ulkoilureittejä hyödyntävistä paketeista voidaan tunnistaa kolme tyyppiä: keskuspaikkapaketti sekä rengasreitteihin ja nauhamaisiin reitteihin rinnastettavat tuotepaketit. Keskuspaikkapaketissa asiakas yöpyy samassa kohteessa ja tekee tukikohdasta käsin päiväretkiä tai useamman päivän retkiä eri kohteisiin. Rengasreitti alkaa ja loppuu samaan pisteeseen, jolloin asiakas pääsee jatkamaan matkaa retken jälkeen henkilöautolla tai julkisilla kulkuvälineillä. Nauhamaisen reitin eli kiertomatkan edellytyksenä on majoitusmahdollisuus matkan varrella. (Ellare 2005.)

Luomalla reitille oman teeman tai tapahtumien ja kilpailujen järjestäminen tuo reitistölle ja ohjelmanpalveluille lisää huomiota ja kasvattaa tietoisuutta alueen aktiviteettimahdollisuuksista. Myös kulttuuritapahtumia voidaan käyttää hyväksi seudun tunnettavuuden lisäämisessä ja siten tuoda maksavia asiakkaita ulkoilureiteille. Ulkoilureitin varteen sijoitettu ympäristötaide houkuttelee seuraajia ja mahdollisesti myös tukee ulkoilijan halua palata alueelle uudestaan. Lisäksi informoiminen julkisten kulkuneuvojen yhteyksistä ja aikatauluista nostaa reitistöjen saatavuutta. (Lane 1999.) Ulkoilureitteihin läheisesti liittyviä ohjelmanpalveluita ovat luonnossa tapahtuvat ohjatut aktiviteetit, harrastus- ja virkistyspalvelut, rakennetut aktiviteettikohteet, kuten seikkailupuisto metsässä, sekä kilpailutapahtumat, esimerkiksi Finlandia-maastopyöräilytapahtuma hiihtokeskus Messilässä Hollolan kunnassa. (Verhelä & Lackman 2003, 16-17.)

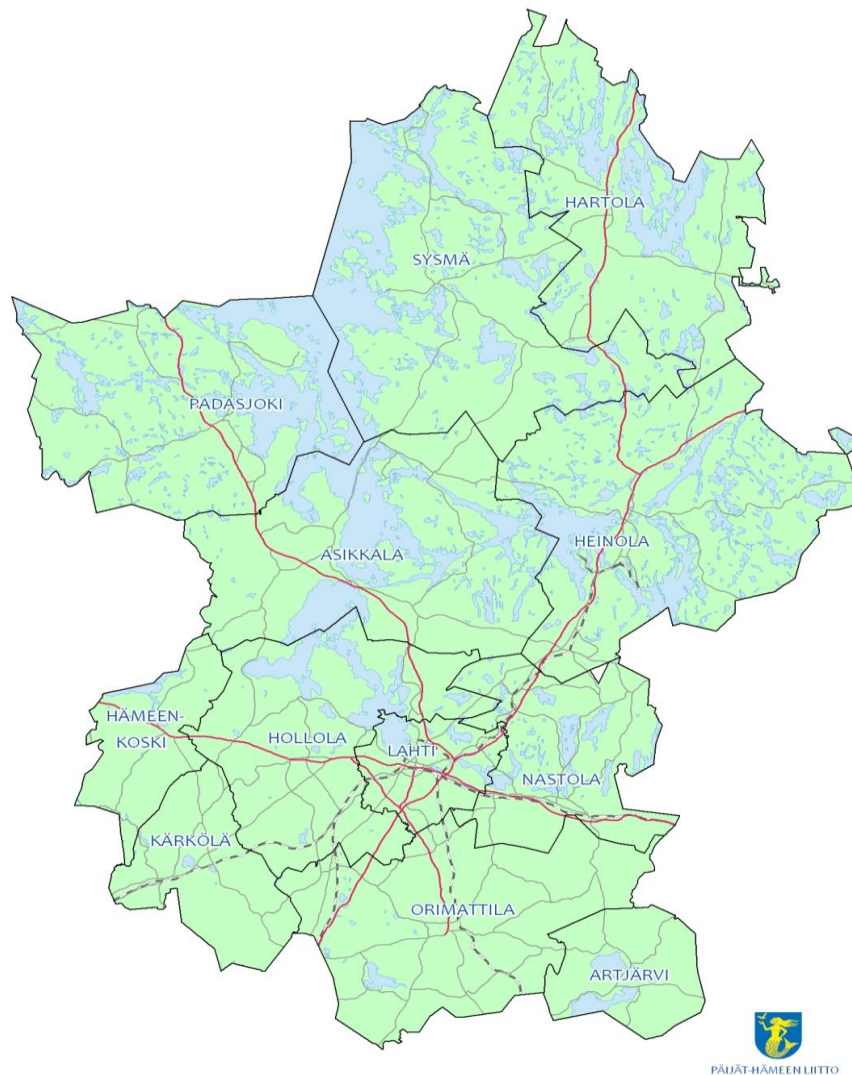
4 PÄIJÄT-HÄMEEN ULKOILUREITIT

Seuraavassa luvussa käsittelen Päijät-Hämettä ja maakunnan alueella olevia ulkoilureittejä yleisesti. Ensimmäisessä kappaleessa syvennyttään Päijät-Hämeen luonnonympäristöön vetovoimatekijänä yleisesti ja sen jälkeen olen jakanut luvun kesäaktiviteettiteemojen mukaan. Outdoors Finland -hankkeeseen kuuluvien ratsastuksen, kalastuksen ja wildlifen teemat on jätetty pois selkeyden vuoksi ja käsittelen opinnäyteytössä ensisijaisesti vain vaellukseen, pyöräilyyn ja melontaan soveltuvia reittejä. Kuvailen siis Päijät-Hämeessä ulkoilevan matkailijan

mahdollisuuksia, kuitenkin luettelematta kaikkia mahdollisia reittejä. Arvioin tiettyjen reittien soveltuvuutta kansainväliseen markkinointiin tarkemmin luvussa 6.3. Päijät-Hämeen ulkoilureittien hallinnoijiin tutustuttiin jo kappaleessa ”Ulkoilureittien ylläpitäjät”, mutta maakunnan alueella on myös yksityisiä organisaatioita, jotka ovat panostaneet ulkoilureitteihin. Tästä esimerkkinä voidaan mainita urheilukeskus Vierumäen reitistöt Heinolan kunnan alueella. Olen jakanut patikoimiseen ja pyöräilyyn soveltuvat reitit niiden käyttötarkoituksen mukaan, jotta hahmottaminen olisi helpompaa.

4.1 Päijät-Hämeen luonnonympäristö

Päijät-Hämeen maisemaan kuuluvat olennaisesti maakuntaa halkovat järvet ja saaret, sekä Salpausselän poimuilevat harjuselänteet. Päijät-Hämeen maakuntaan kuuluvat Artjärvi, Asikkala, Hartola, Heinola, Hämeenkoski, Kärkölä, Lahti, Nastola, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä (Päijät-Hämeen Liitto 2010). Outdoors Finland -hankkeen alueellisten kehittämistoimenpiteiden avuksi laadittu kesäaktiviteettien teemakartta osoittaa, että Päijät-Hämeen alueen vahvuuksia ovat vaellus, melonta ja pyöräily (Hook 2010). Maakunnan alueella kulkee kaksi valtakunnallista pyöräilyreittiä ja melontaa harrastava pääsee halutessaan Jyväskylään saakka vesireittejä pitkin. Maakunnan monipuoliseen luonnonympäristöön on mahdollista tutustua muun muassa Metsähallituksen ylläpitämissä Päijänteen kansallispuistossa ja Paistjärven luonnonsuojelualueella. (Metsähallitus 2010.) Seuraavassa kuva Päijät-Hämeen maakunnasta. Kartasta voidaan erottaa kuntarajat, vesistöt sekä tiestöt mukaan lukien rautatiet.

KUVA 1. Päijät-Häme tiestöineen (Päijät-Hämeen liitto 2010)

Päijänteen kansallispuisto sijaitsee Päijänne-järven eteläosassa, Asikkalan, Padasjoen ja Sysmän kuntien alueella. Vuonna 2005 kansallispuistossa kävi 12 000 ulkoilijaa. Päijänteen kansallispuisto muodostuu noin 50 rakentamattomasta saaresta ja luodosta sekä muutamista asutuista saarista. Kansallispuiston saarista osa on hiekkarantaisia harjusaaria ja osa Päijänteelle ominaisia kallio- ja moreenisaaaria. Päijänteen kansallispuisto soveltuu parhaiten melontaan tai veneilyyn, sillä suurimpaan osaan puistosta ei pääse muuten kuin vesiteitse. Matkailullisesti merkittävimmät vierailukohteet ovat suurin harjusaari Kelvenne ja harjusaarten jono Pulkkilanharju. Lisäksi Iso Lammassaari ja Haukkasalo ovat kiinnostavia kohteita,

sillä niiden kalliojyrkänteet kohoavat järvenpinnasta kymmeniä metrejä ja siten luovat vaikuttavan kokemuksen matkailijalle. (Metsähallitus 2010.)

Maakunnassa on myös kaksi merkittävää liikunnan ja urheilun osaamiskeskittymää, Suomen Urheiluopisto Heinolassa ja Liikuntakeskus Pajulahti Nastolassa. Keskukset tarjoavat huippu-urheiluvalmennuksen lisäksi hyvinvointi- ja elämispalveluja luonnossa kaikenlaisille liikkujille. Heinolan ja Nastolan lisäksi Lahden Urheilukeskus sekä Messilän hiihtokeskus ovat tulleet tunnetuksi erityisesti talviurheilun osalta. (Päijät-Hämeen terveystuokuntastrategia 2009.)

Tunnettujen urheilukeskusten lisäksi Päijät-Häme on saanut tunnustusta ylimaakunnallisesta ulkoilu- ja luontomatkailuhankkeesta, joka on palkittu vuonna 2008 vuoden liikuntapaikkana. Hankkeessa oli mukana 26 kuntaa Päijät-Hämeestä, Kymenlaaksosta ja Etelä-Karjalasta. (Lahti 2008 ja Päijät-Hämeen luonto- ja retkeilyreitit 2010.) Hankkeen myötä Päijät-Hämeelle laadittiin yhtenäinen ulkoilu- ja luontomatkailuverkosto, joka sisältää 430 kilometriä melontareittejä, 420 kilometriä pyöräilyreittejä, 250 kilometriä vaellus- ja retkeilyreittejä ja 35 kilometriä sauvakävelyreittejä. Maakunnallisen reittiverkoston tarkoitus on täydentää kuntien liikuntareittiverkoston ja samalla olla yhteydessä Kymenlaakson reittiverkostoihin. (Päijät-Hämeen terveystuokuntastrategia 2009.)

Päijät-Hämeen ulkoilureittejä ei ole vielä kevääseen 2010 mennessä luokiteltu Suomen Ladun valtakunnallisen reittien luokitus- ja kuvausohjeen mukaan. Reittiluokitusjärjestelmä on joka tapauksessa mukana MEKin tuotesuosituksissa ja Suomen Standardisoimisliitto on hyväksynyt luokituksen osaksi Ulkoilun ja Liikunnan merkit –standardia, joten tulevaisuudessa Päijät-Hämeen kunnat tulevat mitä luultavimmin tarkastelemaan lähemmin ulkoilureittejään. Heinolan kunta on mukana Suomen Ladun Sulka II -hankkeessa, jossa kartoitetaan 15 kunnan ulkoiluolosuhteiden muutos, nykytila ja tulevaisuuden ennusteet. Heinola on ainoa hankkeessa mukana oleva Päijät-Hämeen kunta. Hanke alkoi syksyllä 2009 ja jatkuu vuoden 2011 loppuun asti. Kartoituksen lisäksi kunnan ulkoilumahdollisuuksien tarjontaa arvioidaan Suomen Ladun kouluttaman reittiluokittelijan avustuksella. Reittiluokittelija luokittelee kunnan valitseman

ulkoilureitin ja samalla antaa kehittämisehdotuksia reitin kunnossapidosta, esteettömyydestä ja tiedonsaannista. Heinola on vuorossa hankekuntana syksyllä 2010. (Suomen Latu 2010.) Myös muiden kuntien olisi hyödyllistä luokitella ulkoilureittejä, joita käytetään paljon tai käyttää hyväkseen Suomen Ladun asiantuntemusta ulkoilureiteissa, jotka vaativat kehittämistä.

4.2 Vaellus ja sauvakävely

Päijät-Hämeessä on paljon ulkoilureittejä, joilla voi harrastaa patikointia, lenkkeilyä ja sauvakävelyä. Ylimaakunnallisen luontomatkailuhankkeen tuottama kartta antaa yleisen kuvan vaellusmahdollisuuksista, mutta kartta ei käy sellaisenaan retkelle mukaan. Käsitellessäni Päijät-Hämeen vaellus- ja sauvakävelyreittejä otan huomioon reitit, joiden sijainti on keskeinen. Toisin sanoen keskityn ulkoilureitteihin, joiden yhteydessä on muitakin matkailupalveluja.

Sauvakävelyä voi halutessaan harrastaa kaikilla kävelyyn tarkoitetuilla reittipohjilla ja luultavasti tämän tosiasian vuoksi juuri sauvakävelyyn tarkoitettuihin alueisiin tai karttoihin ei ole panostettu maakunnassa. Tuon esille ainoastaan Lahden keskustan sauvakävelyreitit, joista on tuotettu reittikuvaus. Olen jakanut vaelluksen ja sauvakävelyyn käytettävät reitit päiväretkiin ja pidempiin vaelluksiin soveltuviksi. Jaottelu on mielestäni selkeämpi kuin pelkkään fyysiseen paikkaan perustuva jaottelu.

4.2.1 Päiväretkiin soveltuvat reitit

Lahden kaupungin ja Hollolan kunnan alueella on yli 100 kilometrin laajuinen retkeilyreitiverkosto, Salpausselän virkistysalue, joka palvelee niin retkeilemään haluavia maakunnan asukkaita kuin matkailijoitakin kesästä talveen. Lahden alueen ja Salpausselän latu- ja ulkoilureitiverkosto liittyy läheisesti Lahden kaupunkiympäristöön ja Messilän matkailukeskukseen, joten reitit ovat saavutettavissa helposti. Lahden Urheilukeskus on keskeisessä asemassa, sillä keskuksen läheisyydestä lähtee useita ulkoilureittejä, jotka palvelevat paikallisia lenkkeilijöitä ja patikoijia. Ulkoilureittien yhteydessä on kuusi laavaa, joita

ylläpidetään ympäri vuoden. (Lahden kaupungin liikuntapalvelut 2010.)
 Urheilukeskuksesta lähtevät reitit Tapanilan hiihtomajalle (etäisyys 4,2 kilometriä),
 Rautakankareelle (8,6 kilometriä), Korkealaavulle (6 kilometriä), Messilään (7,2
 kilometriä), Pirunpesän rotkolle (7,8 kilometriä) ja Tiirismaalle (13,2 kilometriä).
 Lahden Suurhallin ja harjoitushyppymäkien välissä on karttatauluja
 ulkoilureiteistä liikkujien informaatioksi. (Lahden seudun ympäristöpalvelut 2010.)

Ylimaakunnallisen luontomatkailuhankkeen myötä Lahden keskustaan on luotu
 neljä teemallista sauvakävelyreittiä, joista pisin on 15 kilometriä. Reiteistä on
 tuotettu kartta reittikuvauksineen suomeksi ja englanniksi ja lisäksi esitteestä löytyy
 matkan varrella olevien palveluiden ja nähtävyyksien aukioloajat. Teemallisia
 sauvakävelyreittejä ei ole merkitty maastoon, mutta reitin varrella olevat
 nähtävyydet on numeroitu etenemisjärjestyksessä karttaan, joka helpottaa
 suunnistamista. (Lahden keskustan sauvakävelyreitit 2007.)

Suomen Urheiluopistolla Heinolan kunnassa on useita omia ulkoilureittejä, joiden
 pituudet vaihtelevat kolmesta kilometristä 25 kilometriin. Talvella valaistut reitit
 ovat hiihtäjien aktiivikäytössä ja kesällä ne muuttuvat hyvin hoidetuiksi kunto- tai
 retkeilypoluiksi. Osa reiteistä on nimetty myös englanniksi ja alueesta on saatavilla
 ohjeistavaa karttamateriaalia myös Vierumäen kotisivuilta. Vierumäki Country Club
 ylläpitää ulkoilureittejä ja niiden varrella olevia nuotiopaikkoja ja laavuja.
 Vierumäki Country Clubin ulkoilureittien erikoisuutena on, että nuotiopaikoille voi
 tilata halutessaan tarjoilun Vierumäki Cateringilta. Vierumäki on saavutettavissa
 Lahdesta käsin polkupyörällä, henkilöautolla tai julkisilla kulkuneuvoilla.
 (Vierumäki 2010.)

Liikuntakeskus Pajulahti sijaitsee Nastolassa, noin 20 kilometriä Lahdesta. Pajulahti
 tarjoaa koulutus-, valmennus- ja terveysliikuntapalvelujen lisäksi myös majoitus- ja
 ravintolapalveluja. Majoituskapasiteetti on noin 400 vuodepaikkaa ja lisävuoteilla
 600 vuodepaikkaa. Pajulahtea ympäröiviltä lyhyiltä ulkoilureiteiltä on mahdollisuus
 jatkaa Nastolan kunnan ylläpitämille reiteille ja vielä eteenpäin E6 ja E10-
 kaukovaellusreittien yhdysreitille. E6-10-yhdysreitti kuuluu ylimaakunnalliseen
 liikuntareittihankkeeseen. Pajulahteen suuntaavan täytyy ottaa huomioon se seikka,

että julkiset kulkuneuvot menevät vain Nastolan kirkonkylälle saakka ja loppumatkalle on otettava taksi. (Pajulahti 2010.)

Päijänteen kansallispuistossa, Kelventeen saarella on retkeilypolku, joka kulkee usean tulentekopaikan kautta. Reitillä on pituutta kahdeksan kilometriä ja nousee välillä ylös harjun päälle, mutta on suurimmaksi osaksi helppokulkuista maastoa. Päijännetalo järjestää opastettuja retkiä Kelventeelle ja asiakkaat matkaavat saarelle Elbatar-laivalla. Tilauksesta asiakkaat voivat nauttia lounaan laivalla ja nuotiokahvit ja makkarat reitin varrella. Pukkilanharju on saavutettavissa ilman venettäkin ja kahden kilometrin luontopolulle voi lähteä liikkeelle Karisalmen sillan läheisyydessä sijaitsevalta levähdysalueelta. Luontopolulla on opastustauluja, jotka soveltuvat opetustarkoituksiin ja esittelevät harjun syntyä ja sen luontoa. Levähdysalueella on lisäksi kesäaikaan kioski, joten Pukkilanharju soveltuu lyhyeen virkistyshetkeen luonnossa. (Metsähallitus 2010.)

4.2.2 Pidempiin retkiin soveltuvat reitit

Pidemmälle vaellukselle suuntaavien kannattaa suunnata Päijänteen kansallispuistoon, sillä alueelta lähtee yhdysreittejä Evon retkeilyalueelle. Yhdysreitit ja niiden yhteydessä olevat matkailupalvelut parantavat saavutettavuutta ja reittien monipuolisuutta. Päijänne-Ilves -yhdysreitti alkaa Padasjoen laivasatamasta ja päättyy Evon Taruksen alueelle. Padasjoen laivasatama on hyvä lähtöpiste retkeilylle kansallispuistoon. Laivarannassa on muun muassa ravintola, kesäkauppa, sauna, suihku, grillikatos, polttoaineen jakelu, pilssiveden ja septitankin tyhjennys, mastonosturi, mahdollisuus pitempi aikaiseen henkilöauton pysäköintiin sekä taksivenepalveluita. Pituutta Päijänne-Ilves -reitille kertyy 12,6 kilometriä ja se on merkitty maastoon keltaisilla ympyröillä. Reitien varrella on mahdollisuus yöpyä laavulla tai Majatalo Onnenmyyrässä, joka on Padasjoen kylän kupeessa. Kyseinen yhdysreitti on merkitty Evon retkeilyalueen Ilvesvaellus-ulkoilukarttaan. (Metsähallitus 2010.)

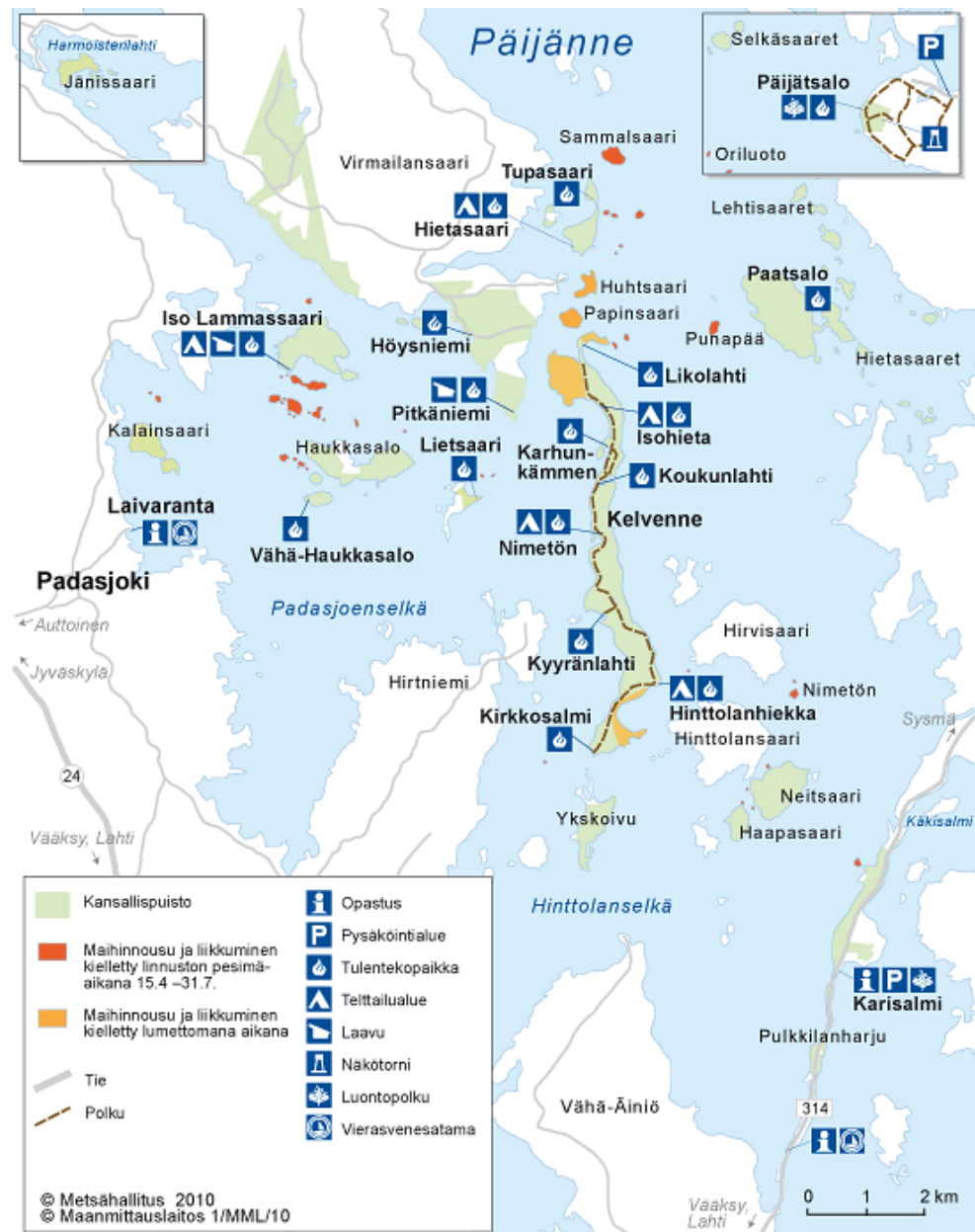

Aurinko-Ilves -yhdysreitti lähtee Päijännetalosta, joka sijaitsee Vääksyn kanavan läheisyydessä ja johtaa Evon retkeilyalueen kaakkoispuolelle. Päijänne-talossa on palveluja matkailijoille, kuten kansallispuiston opastuspiste, matkailuinfo ja vapaa-ajan kalastusmuseo. Aurinko-Ilves -reitti on 30 kilometriä pitkä ja maastosta on mahdollista huomata jääkauden jättämiä jälkiä ja tarkastella ympäristöä kolmelta näköalapaikalta. Matkailijan opastukseksi reitti on merkitty pyöreillä Aurinko-Ilves -merkeillä maastoon ja reittiä kulkiessa retkeilijä voi yöpyä neljällä eri laavulla. (Metsähallitus 2010.)

4.3 Melonta

Päijät-Hämeessä on mahdollista harrastaa melontaa erilaisilla järvi- ja jokireiteillä. Kanoottien ja muiden varusteiden vuokraus onnistuu muun muassa Messilässä (Hollola), Liikuntakeskus Pajulahdessa (Nastola), Vuorenmäen liikuntakeskuksessa (Artjärvi) sekä Mainiemen (Padasjoki) ja Kahvisaaren melontakeskuksissa (Lahti). Lahden Vesijärven rannalla sijaitseva Kahvisaaren melontakeskus tarjoaa asiakkailleen monipuolisen valikoiman vuokrakanootteja. Kahvisaaresta on helppo meloa päiväretkelle Enonsaareen, josta matkaa voi halutessaan jatkaa vielä Messilään tai Myllysaareen. Enonsaareessa on ravintolapalvelujen lisäksi myös mökkimajoitusta. (Lahti Travel 2010.)

Päijänteen kansallispuiston luonto on varteenotettava vetovoimatekijä ja soveltuu hyvin melontaa harrastaville. Kansallispuiston saarilta löytyy tulenteko- ja telttailupaikkoja sekä hiekkalaguuneja, joille voi pysähtyä uimaan ja levähtämään hetkeksi. Melontaretken voi aloittaa Mainiemen melontakeskuksesta, joka sijaitsee Padasjoella. Varsinaisia merkittyjä reittejä ei ole. Kansallispuiston vesialueet ovat pääosin 2,4 metrin syvyisiä väyliä ja Kelventeen kaakkoispuolen väylä on joiltakin osin 1,8 metrin syvyinen. (Metsähallitus 2010.) Päijänteen kansallispuistossa sijaitsevat myös Päijänne-Keitele –veneretkeilyreitit eteläiset rantautumispaikat, joista voi kulkea jopa 300 kilometriä pohjoiseen Keiteleen erämaavesille saakka (Päijännettä pohjoiseen 2010). Seuraavassa kartta Päijänteen kansallispuistosta, jonka tarkoituksena on Metsähallituksen mukaan auttaa retkien suunnittelussa, mutta ei sinällään sovi maastokäyttöön (Metsähallitus 2010).

KUVA 2. Pääjärven kansallispuisto (Metsähallitus 2010)

4.4 Pyöräily

4.4.1 Maantiepyöräilyreitit

Suomessa on yhteensä 72 valtakunnallista pyöräilyreittiä, joista viisi kulkee Pääjärven maakunnan alueella. Valtakunnallisia reittejä polkeva kulkee lähinnä

yleisillä teillä ja kuntien katu- ja pyörätieverkostossa, sillä reittejä suunnitellessa on pyritty välttämään kaikista vilkkaimpia teitä turvallisuuden vuoksi. (Pyöräillen Suomessa 2008.) Matkailun ohjelmopalvelujen normiston mukaan valtakunnallisen reitin alku- ja loppupäässä on lentokenttä ja rautatieasema. Reitti kulkee kaupunkien, taajamien ja kansallismaisemien halki ja reitin varrella on vaihtelevia maisemia sekä mielenkiintoisia nähtävyyksiä korkeintaan 10 kilometrin päässä. Valtakunnallisella reitillä pyöräilevä kulkee suurimmaksi osaksi asfaltoituja teitä pitkin ja sorateitä on korkeintaan 10 prosenttia reitin pituudesta. (MoNo 2004.) Valtakunnalliset reitit soveltuvat pitkiin tai lyhyisiin pyöräretkiin ja ne ovat merkitty teiden varrelle ruskeapohjaisilla pyöräsymboleilla ja reittien numeroilla. Valtakunnallisten reittien huonona puolena on se, että useimmista reiteistä ei ole laadittu reittikuvausta. (Pyöräillen Suomessa 2008.)

Vuosina 2003–2006 toiminut Pyöräillen Suomessa –hanke luotiin edistämään pyörämatkailua Suomessa ja hanke onkin tuottanut matkailijoiden avuksi karttoja ja oppaita reittikuvauksineen. Lahden läpi kulkee kaksi virallista pyöräilyreittiä, joista on tehty pyörämatkaopas suomen lisäksi englannin ja saksan kielellä. (Pyöräillen Suomessa 2008.) Keski-Suomen pyöräilyreitti kulkee Helsingistä Jyväskylään ja pituutta sillä on 312 kilometriä. Keski-Suomen reitti seuraa osin valtakunnallisia reittejä Helsingin ja Lahden välillä. Lahtea ympäröivän alueen lisäksi reittiä polkeva pääsee tutustumaan Vääksyn kanavaan, Pulkkilanharjun maisematiehen, Päijänteen saaristoon ja reitin varrella oleviin uimarantoihin. Reitti soveltuu parhaiten pyöräilyä aikaisemmin harrastaneille ja hyvän fyysisen kunnon omaaville, sillä korkeuserot ja vaihtelevat maastot tuovat oman haasteensa pyöräilyyn. Reitin varrella on majoituspaikkoja noin 30 kilometrin välein, joten päiväretket pysyvät sopivan pituisina. (Fillariopas Keski-Suomen reitti 2004.)

Härkätietä itään -reitti kulkee pitkin eteläistä Suomea ja se lähtee liikkeelle Turusta ja jatkuu Hämeenlinnan ja Lahden kautta Kouvolaan. Reitti on kokonaispituudeltaan 360 kilometriä. Toisin kuin Keski-Suomen reitti, Etelä-Suomea halkaiseva pyöräilyreitti soveltuu myös aloittelijoille ja lapsiperheille, sillä reitti ei ole kovin mäkinen. Reitin varrella on lisäksi paljon vierailukohteita ja majoitusta löytyy noin 30 kilometrin välein. (Fillariopas Härkätietä itään 2004.)

Lahden seudun matkailu voisi myös hyötyä kehitystyön alla olevasta EuroVelo-reitistä numero 11 (East European Route), joka kulkee Ateenasta Nordkappiin Itä-Euroopan kautta. Reitillä on pituutta 5 984 kilometriä ja Suomessa se tulee kulkemaan reittiä Helsinki–Riihimäki–Lahti–Mikkeli–Punkaharju–Joensuu–Kajaani–Oulu–Rovaniemi–Kemijärvi–Ivalo–Karigasniemi. EuroVelo-reitit kulkevat pitkin valtakunnallisia pyöräreittejä, mutta niitä ei ole toistaiseksi merkitty maastoon. (Pyöräillen Suomessa 2008.)

Valtakunnallisten ja Pyöräillen Suomessa -reittien lisäksi Lahden alueella on paikallisia pyöräilyreittejä, joista on tuotettu yleisluontoiset reittikuvaukset suomeksi. Lahti Travel vuokraa halukkaille polkupyöriä ja vuokrattavat polkupyörät 3-vaihteisia jalkajarrullisia peruspyöriä. Neljän eri retken pituudet vaihtelevat Lahti Travelin mukaan seitsemästä kilometristä 54 kilometriin. (Lahti Travel 2010.) Retket soveltuvat erityisesti matkailijoille, jotka haluavat nähdä seutua eri näkökulmasta. Matkailullisesti kiinnostavin reitti on retki Kalkkisten kylään. Pyöräilijä kulkee reittiä Lahti-Asikkala-Pukkilanharju-Kalkkinen. Ensin pyöräillään Lahden matkustajasatamaan, josta lähdetään risteilylle Asikkalan Vääksyn kanavaan. Matka Asikkalasta Kalkkiseen on maisemareitti, jonka varrella on muun muassa Päijänteen kansallispuiston kahdeksan kilometriä pitkä Pukkilanharju. (Lahti Travel 2010.) Kalkkisissa pyöräilijä voi levähtää Viini- ja Puutarhatila Pihamaassa, joka on avoinna päivittäin kesäkuusta elokuuhun (Viini- ja Puutarhatila Pihamaa 2010).

4.4.2 Maastopyöräilyreitit

Lahden alueella on mahdollista harrastaa myös maastopyöräilyä ja Päijät-Hämeen alueella toimii neljä virallista Suomen Pyöräilyunionin jäsenseuraa (Suomen Pyöräilyunioni 2010). Salpausselän virkistysalueen ulkoilureittikarttaan on merkitty kaksi maastopyöräilyreittiä, jotka käyttävät samaa maastopohjaa kuin talvella kilpaladulla hiihtävät. Ensimmäinen reitti lähtee liikkeelle Lahden Urheilukeskuksen läheisyydestä muiden ulkoilureittien tavoin ja toiselle maastopyöräilyreitille pääsee Tapanilan hiihtomajan parkkipaikalta. Lahden Urheilukeskuksesta lähtevä maastopyöräilyreitti on kyltitetty yksinkertaisesti ja ulkoilureitit on mahdollista

tarkistaa Urheilukeskuksen alueella sijaitsevista kartoista. (Salpausselän virkistysalueen ulkoilureitit 2005.) Lipas-liikuntapaikkajärjestelmän mukaan Päijät-Hämeessä on Salpausselän maastopyöräilyreittien lisäksi kolme muuta maastopyöräilyyn soveltuvaa reittiä (LIPAS 2010). Kaikki kolme reittiä ovat Hartolan kunnan alueella, joka sijaitsee noin 80 kilometriä Lahdesta. Maastopyöräilyreitit ovat oletettavasti järjestetty latupohjille, mutta reittien pituuksista tai kulkusuunnista ei ole informaatiota. (Hartola 2009.)

Maastopyöräilyyn erikoistuneet seurat CC Tailwind (TWD) ja Retkikunta Messilä Racing ry (RMR) toimivat molemmat Messilän hiihtokeskuksen alueella (Suomen Pyöräilyunioni 2010). TWD järjestää vuosittain omia kilpailutapahtumia, kuten Lahti GP -kortteliajon ja jo 20. kertaa järjestettävän Finlandia - maastopyöräilytapahtuman. Elokuussa 2010 järjestettävä Merida MBT Finlandia - kilpailu ajetaan Salpausselän maastoissa ja kilpailukeskuksena toimii Messilän Kartanon alue. Kilpailurata on noin 35 kilometrin pituinen ja lisäksi Finlandia-ajoissa on kymmenen kilometrin reitti perheille, lapsille ja muille maastopyöräilyä harrastaville, joka kiertää Messilän golf-kentän ja laskettelurinteiden ympäristössä. (TWD Länken 2010.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä, aineisto ja sen hankinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa ulkoilureittejä, jotka soveltuvat kansainväliseen markkinointiin. Työssäni kuvaan matkailun ohjelmapalvelujen toimintaympäristöä Päijät-Hämeessä ja arvioin vaelluksen, melonnan ja pyöräilyn reittisuositusten toteutumista maakunnassa. Tutkimusmenetelmänä tässä työssä käytän laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on tutkia merkityksiä. Merkitykset eivät ole nenän edessä ja tutkijan onkin löydettävä johtolankoja miten asiat todellisuudessa ovat. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan todistella jo olemassa olevia totuuksia ja itsestäänselvyksiä, vaan löytää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-161 ; Vilka 2007, 97.) Opinnäytetyön aihe oli itsessään

minulle täysin tuntematon, joten perustelen laadullisen tutkimusmenetelmän valintaa osaksi myös haluna kartoittaa tuntematonta. Halusin ymmärtää ulkoilureittien merkityssuhteita ja hahmottaa ulkoilureitit toimintaympäristönä. Määrällinen tutkimusmenetelmä opinnäytetyöni apuna olisi tuottanut tilastollista, yleistävää tietoa Outdoors Finland -hankkeen avuksi, mutta en olisi itse juuri hyötynyt kyseisen menetelmän käytöstä.

Kvalitatiiviset tutkimusaineistot voidaan jakaa tutkijasta riippumattomiin aineistoihin ja tutkimusta varten kerättyihin aineistoihin. Aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa ja aineistoa kerätään havainnoinnin, haastattelun, kyselyn tai tapaustutkimuksen avulla. Tutkijasta riippumatta olevat aineistot ovat jo olemassa, niin sanottuja valmiita aineistoja ovat muun muassa viralliset dokumentit, vuosikertomukset, erilaiset raportit, lehtiartikkelit, esitteet ja kuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 160, 183, 186; Vilka 2007, 98.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston keräämistapana käytetään haastattelua. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelun edut tulevat esiin erityisesti aineiston keruun joustavuudessa, joka oli perimmäinen syy miksi valitsin kyseisen aineiston keruumenetelmän. Haastattelija voi halutessaan toistaa kysymyksensä, ehkäistä vääriin raiteille joutumisen ja kysyä tarvittaessa lisäkysymyksiä, jos aihe vaatii syventämistä. Haastattelun hyvien ominaisuuksien kääntöpuolena on tarkoitusta palvelevien tutkimuskysymyksien pohtimisen vaikeus. Haastattelijan tulee varmistaa kysymysten yksiselitteisyys, sillä muussa tapauksessa haastateltavat saattavat vastata asian vierestä, joka taas vaikuttaa haastattelun laatuun aineistona. Haastattelun eri muotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. (Hirsjärvi ym. 2009, 205-206; Vilka 2007, 101, 108.)

Etsiessäni tietoa Päijät-Hämeen vaellus-, melonta-, pyöräily- ja ratsastusreiteistä päädyin siihen tulokseen, että maakunnan eri aktiviteettimahdollisuuksien hahmottaminen on vaikeaa. Hahmottamisen avuksi halusin haastatella asiantuntijoita Päijät-Hämeestä. Toisin sanoen aineiston keruun tavoitteena oli myös saada selkeyttä niin sanottuihin valmiisiin aineistoihin, joita käsittelemällä selvästi Päijät-Hämeen ulkoilureittimahdollisuuksista.

Valitsin haastattelun muodoksi teemahaastattelun, joka on avoimen ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten järjestystä voidaan vaihdella tilanteen mukaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 208-209.) Kohderyhmäksi valitsin henkilöitä, jotka työskentelevät liikunnan ja urheilun saralla ja siten heillä on myös asiantuntemusta Päijät-Hämeen ulkoilureiteistä. Otin yhteyttä haastateltaviin sähköpostitse ja alustin haastattelua kertomalla opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteista. Haastattelupyynnöni suostuivat Päijät-Hämeen Liikunnan ja Urheilun aluepäällikkö Arto Virtanen ja Lahden kaupungin liikuntasihteeri Jari Pulkkinen. Arto Virtaselta saamani vinkin mukaan haastattelin myös lyhyesti Matti Rantalaa puhelimitse. Matti Rantala on jo eläkkeellä oleva Ylimaakunnallisen luontomatkailuhankkeen projektipäällikkö ja hänen asiantuntemuksensa Päijät-Hämeen ulkoilumahdollisuuksista tuli ilmi heti.

Henkilökohtaiset haastattelut ja puhelinhaastattelun toteutin kaikki samana päivänä 19.5.2010. Kasvokkain tehdyt haastattelut nauhoitin ja kirjasin haastattelun aikana ylös myös huomion arvoisia kohtia. Ainoan puhelinhaastattelun toteutin kokonaan muistiinpanotekniikalla ja heti puhelun jälkeen kirjoitin muistiinpanoni puhtaaksi. Haastattelujen alussa kertosin opinnäytetyöni tarkoituksen ja kesäaktiiviteetteemat, joihin Outdoors Finland-hanke keskittyy.

5.2 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitapaa etsiessäni törmäsin saman tien Kvalen (1996) neuvoon, joka oli jäänyt minulta huomioimatta haastattelua suunnitellessani. Kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja on kirjava joukko ja Kvalen (1996) ohjeistuksen mukaan analyysin miettimisen aloittaminen on liian myöhäistä, jos haastattelut on jo tehty. Analysointitavan pohtimiseen käytettävä aika ennen aineiston keräämistä voidaan myöhemmin käyttää hyväksi haastattelujen punaista lankaa mietittäessä ja aineiston purkamista suunnitellessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 70.) Kvalen ohjeeseen tarttuminen olisi ollut melkoisen hyödyllinen minullekin opinnäytetyötä aloitellessani.

Joka tapauksessa aineiston purkamisen apuna ja analysointitapana käytin teemoittelua. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Aineiston purkamisvaiheessa haastateltavien vastaukset jaetaan teema-alueittain, toisin sanoen kokonaisuus pirstoutuu väkisin pienempiin osiin. Teemat voivat pohjautua ennen aineiston keruuta syntyneisiin lähtökohtateemoihin tai kuten minun tapauksessani, tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 141-142, 173.)

Litteroin kasvokkain tehdyt haastattelut sanatarkasti ja litteroinnin jälkeen jaoin vastaukset eri teemoihin. Haastattelukysymyksiä pohjalta esiin nousivat teemat, jotka kuvastavat Päijät-Hämeen maakunnan vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia ulkoilureittien ja kesäaktiiviteettien saralla, sekä kehittämisehdotuksia. Käsittelin vain vastauksia, jotka olivat olennaisia edellä mainittujen teemojen kannalta. Jaottelun jälkeen pelkistin aineiston ensin ajatuskartaksi ja sitten kirjoitin puhtaaksi haastateltavien näkemykset eri teemoista.

6 TULOKSET

Seuraavassa luvussa kuvailen haastatteluaineistosta saamiani tuloksia. Luku on jaettu kolmeen kappaleeseen, joista ensimmäinen kappale tuo esille Päijät-Hämeen vahvuuksia ja heikkouksia ulkoilureittien ja kesäaktiiviteettien näkökulmasta. Esitän vahvuudet ja heikkoudet rinnakkain samassa kappaleessa, jotta saman kolikon kääntöpuolet olisi helpompi nähdä. Luvun toinen kappale koskee kehittämistä vaativia osia. Suoraan haastatteluista lainatuissa sitaateissa ei ole käytetty tiedonantajan nimeä, sillä olennaista ei ole arvioida kuka on sanonut mitä. Aineiston pienuuden vuoksi tiedonantajien henkilökohtaiset mielipiteet korostuisivat liikaa, joten kokonaisuuden ylläpitämiseksi myös suoria lainauksia haastatteluista on käytetty maltillisesti. Luvun viimeinen kappale 6.3 pohjautuu 4:nteen lukuun ”Päijät-Hämeen ulkoilureitit”. Kappaleessa arvioin Päijät-Hämeen ulkoilureittejä, jotka soveltuisivat kansainväliseen markkinointiin.

6.1 Päijät-Hämeen vahvuudet ja heikkoudet

Kaikki haastateltavat nimesivät maakunnan vahvuuksiksi kauniin luonnon, Salpausselän harjut yhdistettynä järvimaisemaan. Päijät-Hämettä pidettiin kokonaisuutena houkuttelevana. Ulkoilumahdollisuudet ja kuntien rakentamat ulkoilureittiverkostot koettiin melko hyviksi ja käyttötarkoitusta palveleviksi. Luvussa ”Ulkoilureitin määrittely” otin esille ulkoilureittien verkostomaisen muodon hyödyt. Matkailija voi siis kulkiessaan ulkoilureittiverkossa yhdistää eripituisia ja eri käyttötarkoitukseen soveltuvia reittejä oman mieltymyksensä mukaisesti ja alueiden saavutettavuutta on mahdollista parantaa linkittämällä ne taajamiin ulkoilureittien avulla. Kaikki kolme haastateltavaa puhuivat ulkoilureittiverkostosta tai yhdysreiteistä osana maakunnan vahvuuksia. Kesäaktiiviteeteista erityisesti melonnalla koettiin olevan hyvät puitteet.

Kaikki kolme haastateltavaa arvostivat erityisesti liikuntajärjestöjen panosta, esille nousi Lahden alueella toimiva melontaseura Vesisamoilijat, joka muun muassa järjestää retkimelontaa ja vuokraa kanootteja haluaville. Urheiluseurojen lisäksi kahden liikunta- ja hyvinvointikeskuksen, Vierumäen ja Pajulahden sijainti maakunnassa koettiin vahvuudeksi. Vierumäellä ja Pajulahdella on molemmilla niin sanottuja omia reittejä, joista on yhteys kunnan reiteille. Omilla reiteillä tarkoitan reittejä, joiden ylläpidosta keskuksset vastaavat itse. Erityisesti Vierumäen reitit ovat hyvin hoidettuja. Päijät-Hämettä kuvailtiin ”liikunnan megamaakunnaksi”.

Ylimaakunnallisen luontomatkojen hankkeen myötä Päijät-Hämeen aktiiviteettimahdollisuudet ja niissä hyväksi käytettävät reitit on kartoitettu, mutta toisaalta kaksi haastateltavista näki, että maakunnan ulkoilumahdollisuuksista ei tiedoteta tarpeeksi. Sähköisten viestimien käytön vähyys tuli myös esille keskustelussa.

”Ja on aika hyvät tosiaan nää reitistöt, mut ei me olla osattu näitä reitistöjä markkinoida tai tiedottaa niistä tarpeeksi.”

Matkailupalvelujen tarjoamisen kannattavuus ulkoilureittien yhteydessä oli yhtenä huolenaiheena. Yksi haastateltavista pohti muun muassa retkeilymajatoiminnan

tuottavuutta maakunnassa ja oli sitä mieltä, että kysyntää ei ole vielä tarpeeksi sellaisen järjestämiseen. Parhaan palvelujen tuottamisen kannattavuuden nähtiin olevan matkailukeskuksissa, jotka kykenevät hyödyntämään ulkoilureiteille suuntaavien matkailijoiden virtaa sekä talven hiihtokeleillä että lumen sulettua.

”Se palvelujen tuottaminen on vähän riskivoittoinen, että pitäisi löytää sille hyvä konsepti joka toimii ympäri vuoden. Et pelkästään kesämatkailulla ei pysy, ei pidä ketään hengissä. Et toi Messilä, sillä on oikeastaan niinku parhaat valmiudet.”

Haastateltavan mainitsemaan hiihtokeskus Messilään on rinnastettavissa Vierumäen ja Pajulahden liikunta- ja hyvinvointikeskukset, joista erityisesti Vierumäkeä voisi palveluvarustelun perusteella pitää tukikohtana ulkoilureittejä käyttäville matkailijoille. Usein lyhyt etäisyys Helsingistä nähdään maakunnan etuna ja ainoastaan tunnin matka Helsinki-Vantaan lentokentälle luulisi nostavan saavutettavuutta. Yksi haastattelemani henkilö oli kuitenkin epäileväinen, jääkö kukaan niin lähelle pääkaupunkiseutua. Hän koki, että ulkoilureittien saaminen matkailukohteeksi on melko vaikeaa juuri pääkaupunkiseudun läheisyyden vuoksi. Hyvän saavutettavuuden kääntöpuolena on siis toisaalta poislähtemisen helppous.

6.2 Kehittämisehdotukset

Kehittämistä vaativista kohdista puhuttaessa tuli ilmi sähköisten viestimien kautta tarjottavan tiedon sekavuus ja siihen kaivattiin tiettyä johdonmukaisuutta ja selkeyttä. Internetissä oleva tieto maakunnan ulkoilumahdollisuuksista on tällä hetkellä melkoisen kirjavaa tai puutteellista ja kaksi haastateltavista korosti juuri Internetin kautta saatavan tiedon tärkeyttä. Seuraavassa lainauksessa haastateltavan luettelemat ohjeet informaation kokoamiseksi ovat rinnastettavissa Outdoors Finland-hankkeen yhteen tavoitteeseen kerätä informaatiota Visit Finland-portaaliin kansainväliseen markkinointiin soveltuvista reiteistä.

”Kertois että mitä reittejä on, pitäis olla kaikki nää Päijät-Hämeen reitit näkyvillä jossain kartassa. Pitäisi olla tiedot et mistä voi kysyä

lisää, pitäisi olla kaikki taukopaikat ja yritykset mitä on niin olemassa reitin varrella ja mitä palveluja niistä saa. Pitäisi olla selkeä ohje myöskin.”

Markkinoinnin lisääminen oli myös yksi keskeisistä asioista kaikkien haastateltavien kehittämissuunnitelmissa. Haastateltavat toivoivat lisäksi, että matkailuyrittäjiä rohkaistaisiin enemmän ja että yrittäjät olisivat aktiivisempia. Yhtenä keinona tähän nähtiin olevan yhteistyön tekeminen. Tuotteita on olemassa, mutta matkailuyrittäjien tulisi tehdä isompia ponnisteluja, jotta asiakkaat löytäisivät tarjottavat palvelut. Yksi haastateltavista piti yhteistyön lisäämisen myötä mahdollisena viikkopakettia Päijät-Hämeessä, jossa yhdisteltäisiin eri tuottajien palveluja kokonaismatkailutuotteeksi. Reittien tuotteistamisen edellytyksenä pidettiin palvelupisteiden sijaintia reitin varrella. Reittien tuotteistamiseen tähtäävä työ on useimmiten tehokkaampaa, jos alueella on jo palveluja, joita voidaan käyttää hyväksi ulkoilureittien yhteydessä. Kuten kappaleessa ”Reitistöt luontomatkailun kehittämisessä” todettiin, vetovoimaisinkaan ulkoilureitti ei itsessään tuo matkailutuloja, jos alueelta puuttuvat matkailupalvelut (Shelby ym. 2010, 42-43).

6.3 Reittisuositusten toteutumisen arvioiminen

Tässä luvussa otan esille muutamia ulkoilureittejä maakunnasta ja arvioin niitä käyttäen pohjana MEKin reittisuosituksia, jotka kuuluvat teemakohtaisiin tuotekriteereihin (Liite 3). Liitteessä 2 on taulukko kansainväliseen markkinointiin soveltuvista reiteistä, joka on ollut keväällä 2010 Outdoors Finland-hankkeen alueellisten työryhmien tehtävälisällä. Tosin sanoen taulukko on yksinkertaistettu kuvaus alla mainituista reiteistä. Matkailullisesti merkittävien reittien valikoimisessa olen käyttänyt lähinnä materiaalia, joka on jokaisen matkailijan saatavilla, tarkoittaen karttamateriaalia ja reittikuvauksia, sekä omia kokemuksiani reiteistä. Omaehtaisesti olen tutustunut Salpasussetin virkistysalueen ja Vierumäen Urheiluopiston reitteihin. Havainnoinnin lisäksi keräsin kuvamateriaalia alueista sekä erityisesti opastauluista ja kylteistä. Kuvamateriaalia en kuitenkaan esitä kirjoittamani tekstin lomassa, sillä kuvien tulisi olla huomattavasti selkeämpiä, jotta niitä voisi hyödyntää johdonmukaisesti opinnäytteenä. MEKin ohjeistuksen mukaan

taulukko matkailullisesti tärkeistä vaellus-, melonta- ja pyöräilyreiteistä olisi pitänyt tehdä työryhmässä, jossa on edustettuina alueen reitistöistä ja niiden ylläpidosta, matkailun kehittämisestä sekä matkailumarkkinoinnista vastuussa olevat tahot. Näin ei ole kuitenkaan tässä tapauksessa tehty, mutta tekemäni taulukko antaa osviittaa Päijät-Hämeen ulkoilureiteistä, joilla on mahdollisuuksia myös kansainvälisen asiakaskunnan palvelemiseen.

MEK suosittelee Suomen Ladun vaativuusluokittelujen käyttämistä vaelluksen teemaan liittyvissä ulkoilureiteissä, mutta käsittelemäni patikoimisreitit eivät noudata Suomen Ladun luokitusta. Salpausselän virkistysalueella on useita eripituisia ulkoilureittejä, jotka soveltuvat retkeilyyn ja kuntoiluun. Salpausselän virkistysalueen ulkoilureittikarttaan on merkitty valaistut kävelytiet, viitoitetut osin valaistut ulkoilureitit, laavut, ratsastusreitit, maastopyöräilyreitit sekä ulkoilureittien risteyskohdat. Lyhyet merkkien selitystekstit ovat suomeksi ja englanniksi. Ulkoilureittikartta on näkyvissä Lahden Urheilukeskuksen alueella ja lähtöpisteistä löytyvät lisäksi viitat, jotka ohjaavat kävelijät ja maastopyöräilijät omille reiteilleen. Salpausselän virkistysalueen reitit ovat luokiteltu vaativuustason mukaan vuonna 2009, lähinnä hiihtäjien tarpeita palvelleen, mutta viitoituksia voidaan soveltaa myös kesäkäytössä.

Vierumäki Country Clubin ulkoilureitit ovat hyväkuntoisia ja soveltuvat erinomaisesti retkeilyyn ja kuntoiluun. Vierumäki käyttää omia vaativuusluokittelujaan, jotka ovat helppo/easy, keskivaikea/medium ja vaikea/difficult. Ne ovat näkyvillä reittien lähtöpisteen kartassa, mutta vaativuusasteita ei ole merkitty muuten kuin sanallisesti. Reittejä kuvaavat vaativuusasteet ovat siis osittain englanniksi, mutta esimerkiksi Vierumäen kotisivuilta englanninkielistä informaatiota ei löydy. Reittiluokituksia olisi hyödyllistä kehittää selkeämmiksi, samoin reittikuvaukset pidemmistä reiteistä (Valoilves ja Ilvesreitti) palvelisivat matkailijaa paremmin.

Päijänteen kansallispuiston luonto on mielenkiintoinen ja kansallispuiston monipuolisuus mahdollistaa usean aktiviteetin yhdistämisen. Esimerkiksi melonnan tai maantiepyöräilyn yhteydessä matkailija voi samalla tutustua kansallispuiston luontoon. Päijännetalosta käsin järjestetään opastettuja retkiä kansallispuistoon

lumen väistyttyä tieltä. Lyhyet luonto- ja retkeilypolut Kelventeellä ja Pukkilanharjussa antavat matkailijalle mahdollisuuden virkistyä kävelemällä merkityillä poluilla ja levähtää reittien varrella olevilla tulentekopaikoilla.

Kansallispuistossa olevat yhdysreitit Evon retkeilyalueelle palvelevat erityisesti pitemmästä vaelluksesta kiinnostuneita matkailijoita. Molemmat yhdysreitit lähtevät matkailukeskittymistä: Päijänne-Ilves –reitti Padasjoen laivasatamasta ja Aurinko-Ilves –reitti kansallispuiston opastuspisteenä toimivasta Päijännetalosta.

Metsähallituksen ylläpitämät yhdysreitit on merkitty erityisillä symboleilla, mutta Suomen Ladun reittiluokitusta ei ole vielä tehty.

Lahden seudulla on monipuolisesti erilaisia maisemia melontaa harrastaville.

Palvelujen paketointi ja yhteistyö muiden maakuntien ja niiden alueella olevien matkailuorganisaatioiden kanssa olisi tarpeellista. Maakunnan melontareiteistä olen nostanut esiin Enonsaaren kierroksen, joka lähtee liikkeelle Lahden Kahvisaaresta. Melontaseura Vesisamoilijat ry vuokraa kanootteja Kahvisaaresta ja he järjestävät myös melontakursseja. Vesisamoilijoilla on noin 200 kanoottia vuokrattavana.

Enonsaaren kaupunginrannassa on laavu ja kaksi grillipaikkaa, rannasta lähtee myös luontopolku. Enonsaaresta on mahdollisuus yöpyä mökissä, tosin mökkivarauksissa on otettava yhteyttä Camping Messilään. Enonsaaren kierros sopisi kansainvälisille asiakkaille päiväretkeksi, tosin karttamateriaalia ei ole vielä englanniksi.

Pidemmälle melontaretkelle halajava voisi suunnata Metsähallituksen ylläpitämään Päijänteen kansallispuistoon, jossa sijaitsee Päijänne-Keitele-retkeilyreitien rantautumispaikkoja. Olen ottanut Päijänteen kansallispuiston mukaan sekä vaelluksen, että melonnan teemassa, jotta aktiviteettien yhdistämismahdollisuus tulisi esille paremmin.

Maantiepyöräilyreiteistä on saatavilla lähinnä karttamateriaalia ja ainoastaan valtakunnalliset ja Pyöräillen Suomessa -reitit ovat merkitty kylteillä maastoon.

Pyöräillen Suomessa -reiteistä on saatavilla yleisluontoinen reittikuvaus suomeksi, englanniksi ja saksaksi. Omatoimisuus ja resurssien käyttämättä jättäminen leimaa Päijät-Hämeen pyörämatkailua. Pyörämatkailua ei ole paketoitu tai liiemmin liitetty muihin aktiviteetteihin. Matkailijan kannalta olisi parasta liittää lisäpalveluja.

Kokonaisvaltaisista, asiakaslähtöisistä tuotepaketeista on pulaa. Pelkkä

karttamateriaali ei riitä, vaan tarvitaan selkeitä ohjelmakokonaisuuksia lisäpalveluineen.

Lahti Travelin ehdottama pyöräretki Kalkkisen kylään sisältää risteilyn Vääksyyn ja mielestäni retki olisi kehittämistyön jälkeen sopiva myös ulkomaisille matkailijoille. Reittikuvaus on tehty myös englanniksi. Tällä hetkellä retkeä tarjotaan lähinnä mahdollisuutena ja reittikuvaus on vajaa. Retken kestosta ei puhuta mitään, vaikka risteily Lahdesta Vääksyn kanavalle on noin neljän tunnin pituinen ja Vääksestä Kalkkiseen on noin 30 kilometriä. On siis oletettava, että pyöräretkeilijän on yövyttävä paikan päällä. Reittikuvauksessa ei huomioida paluumatkaa Lahteen laisinkaan ja epäselväksi jää onko matkailijan tarkoitus tulla samaa reittiä takaisin. Mahdollisuus polkea koko matka takaisin valtakunnallista pyöräilyreittiä pitkin on jätetty huomioimatta. Näiden epäkohtien korjaamisella ja oheispalvelujen paketoimisella retkestä voisi tulla varteenotettava vaihtoehto tutustua Päijät-Hämeeseen pyörän selästä. Retkeen sisältyvä risteily ja mahdollinen yöpyminen mökissä lisäävät pyöräretken ainutlaatuisuutta ja houkuttelevat asiakkaita.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa Päijät-Hämeen ulkoilureittejä Outdoors Finland-hankkeen avuksi. Tarkoituksena ei ollut luetella kaikkia mahdollisia polkuja, vaan lopulta nimetä matkailullisesti merkittäviä reittejä. Päijät-Häme tunnetaan erityisesti talviaktiiviteettimahdollisuuksistaan ja Salpausselän kisat, Finlandia-hiihto ja muut tapahtumat tuovat oman lisänsä tähän maineeseen. Kesällä Päijät-Hämeen harjut ja vesistöt luovat hyvät puitteet niin patikoijalle kuin melojallekin, joten maakunnan tunnettavuuden ankkuroiminen myös kesäaktiiviteettien saralla on seuraava askel. Kesäaktiiviteeteista käsittelen ainoastaan vaelluksen, melonnan ja pyöräilyn teemaa, sillä ratsastuksen, kalastuksen ja luonnon katselun teemojen mukaan ottaminen olisi laajentanut työn ohjelmalveluyrityksiä kartoittavaksi opinnäytetyöksi. Tutkimusongelmaksi olen asettanut MEKin reittisuositusten toteutumisen Päijät-Hämeen matkailullisesti merkittävässä ulkoilureiteissä.

Opinnäytetyöni keskeinen sisältö koostui yleisestä kuvauksesta maakunnan ulkoilureiteistä ja luvussa 6.3 esitellyistä reittisuositusten toteutumisesta. Tulosten selkeyttämiseksi tein taulukon matkailullisesti merkittävimmistä reiteistä, joka oli myös Outdoors Finland -hankkeeseen osallistujien tehtävänä keväällä 2010. Tein alustavan taulukon keväällä 2010 ja sen nykyinen muoto liitteessä 2 noudattelee melko lailla samaa kaavaa. Maakunnan matkailullisesti merkittävien reittien nimeäminen oli keskeisin tehtävä opinnäytetyössäni, joten siinä mielessä olen onnistunut tavoitteen saavuttamisessa.

Opinnäytteeni on luonteeltaan enemmän tutkimuksellinen tai kartoittava, mutta se olisi ollut hyvä kääntää myös toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Kuten mainitsin luvussa 6.3, matkailullisesti merkittävät reitit olisi pitänyt nimetä MEKin ohjeen mukaan työryhmässä, joka edustaa alueen asiantuntijoita reitistöissä, matkailun kehittämisessä sekä matkailumarkkinoinnissa. Tällaisen työryhmän kokoaminen ja heidän haastattelu reittien nimeämistä varten olisi voinut olla vaihtoehtoinen opinnäytetyön toteuttamistapa keväällä 2010, kun toimeksiantaja vielä opinnäytetyöstäni puuttui. Jälkikäteen ajatellen olisi ollut hyödyllistä ottaa yhteyttä myös muihin alueellisiin työryhmiin Suomessa ja mahdollisesti pohtia ja ottaa mallia heidän kehittämistoimenpiteistään. Joka tapauksessa keräsin aineistoa opinnäytetyöni avuksi teemahaastattelun avulla ja halusin saada erityisesti selkeyttä Päijät-Hämeen ulkoilureittiviidakkoon, jota oli yllättävän vaikea hahmottaa. Seuraavassa osiossa arvioin keräämäni aineiston onnistumista.

Haastateltaviksi valitsin alan asiantuntijoita Päijät-Hämeestä ja lopulta aineiston koko jäi todella pieneksi. Haastateltavien valinta oli sinällään onnistunut, sillä heidän tietoutensa maakunnan ulkoilumahdollisuuksista oli kiitettävä. Haastatteluaineiston päällimmäinen tarkoitus ei siis ollut kansainväliseen markkinointiin soveltuvien reittien nimeäminen vaikka muutamat haastattelukysymykset sitä koskivatkin. Pyysin haastateltavia nimeämään matkailullisesti merkittäviä reittejä, mutta tulokset eivät ole sovellettavissa, sillä lista oli niin pitkä ettei niiden luetteleminen olisi palvellut opinnäytetyön tarkoitusta.

Haastatteluaineiston kerääminen tapahtui melko nopealla aikataululla ja se vaikutti osaltaan lopputulokseen. Jälkikäteen ajateltuna haastattelua olisi pitänyt suunnitella tarkemmin, jotta olisin saanut enemmän irti niistä vähäisistä tiedonantajista mitä minulla loppujen lopuksi oli. Lopullinen haastattelupohja on nähtävissä liitteessä 1. Haastattelu on toistettavissa ja on todennäköistä, että tiedonantajat vastaisivat samalla tavalla, jos haastattelu toteutettaisiin uudestaan.

Haastattelukysymyksien perusteellinen harkinta menetelmäkirjallisuutta käyttäen olisi ollut tarpeen, mutta myös tiedonantajien määrä olisi voinut olla kattavampi. Haastattelemieni henkilöiden lisäksi olisi ollut hyödyllistä haastatella matkailun kehittämisen ja markkinoinnin parissa työskenteleviä henkilöitä ja olisin saanut laajempaa näkökulmaa aiheeseen. Haastattelut onnistuivat siinä mielessä, että onnistuin löytämään teemoja, jotka avaavat Päijät-Hämeen maakunnan tilaa jo aikaisemmin mainitsemassani ulkoilureittiviidakossa.

Seuraavassa käsittelen keräämäni aineiston keskeisiä tuloksia. Kaikki haastattelemani henkilöt arvostivat suuresti Päijät-Hämeen luonnonympäristöä ja juuri kaunis luonto nimettiin heti ensimmäisenä maakunnan vahvuuksia kartoittaessa. Maakunnan hyvien puitteiden käänköpuolena olivat matkailupalvelut tai niiden puute. Yhdistämällä aktiviteetteihin liittyvät palvelut samaan pakettiin, yrittäjät voivat saavuttaa entistä suuremman joukon asiakkaita. Luvussa 3.2 mainitut matkailun ohjelmapalvelujen normiston (MoNo 2004) esittelemät ohjelmapalvelutuotteet voidaan yhdistää toimivaksi kokonaisuudeksi asiakkaiden tarpeita ajatellen. Aktiviteettien, kuten vaellukseen ja retkipyöräilyyn keskittyvät yksinkertaiset tuotepaketit voivat koostua eritasoisesta majoituksesta, aterioista ja opastuksesta tai vaihtoehtoisesti omatoimisen asiakkaan reittiohjauksesta. Välineiden vuokrausmahdollisuus, matkatavaroiden kuljetus kohteiden välillä sekä asiakkaan kuljetus Suomen rajojen sisällä lisäävät sisältöä pakettiin ja eri aktiviteettien yhdistäminen kasvattavat monipuolisuutta. Päijät-Hämeessä palveluiden erikoistumisen taso ei ole samanlaista kuin esimerkiksi Lapissa ja sähköisten viestimien hyväksikäytön rajallisuus vaikeutti ainakin omalta osaltani tiedon etsimistä. Kehittämisen kohteina maakunnassa ovatkin sähköisen markkinoinnin ja palvelun tarjoajien yhteistyö, johon myös Outdoors Finland- ja SÄLLI -hanke tähtäävät.

Luvussa 6.3 käsittelyistä matkailullisesti merkittävistä reiteistä mielestäni Suomen Urheiluopiston Vierumäen yhteydessä olevat ulkoilureitit ovat edustavimpia maakunnassa. Hyvät yhteydet ja tarjottavien palvelujen monipuolisuus olisi hyvä hyödyntää myös kansainvälisessä markkinoinnissa. Myös risteilyn sisältävä pyöräilyretki Lahdesta Kalkkisiin olisi parantamisen jälkeen varteenotettava vaihtoehto ulkomaisille asiakkaille.

Opinnäytetyöni jälkeen jatkotutkimuksen aiheita riittää. Outdoors Finland -hankkeen myötä maakunnassa riittää tehtävää ja kaksi muuta opinnäytetyötä eri näkökulmista antavat myös oman osansa kehittämistoimenpiteisiin. Kuten aikaisemmin mainitsin, jäkiviisaana olisin ottanut yhteyttä myös muihin Outdoors Finland -hankkeen alueellisiin työryhmiin. Jatkotutkimuksen tekijälle suosittelen tutustumista muun muassa Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa tehtyyn opinnäytetyöhön. Jenna Latva-Aho (2010) kartoitti omassa työssään Etelä-Pohjanmaan ohjelmapalveluyrityksiä Outdoors Finland -hankkeeseen liittyen. Lisäksi opinnäytteessä tutkittiin kuinka Outdoors Finland -hankkeen teemakohtaiset tuotesuositukset toteutuivat Etelä-Pohjanmaan ohjelmapalveluja tarjoavissa yrityksissä. SÄLLI:n yhtenä tehtävänä on ottaa teemakohtaiset tuotekriteerit käyttöön, joten näkisin tulevana tutkimuksen aiheena kuinka tuotekriteerien ja niiden osana olevien reittisuositusten jalkauttaminen käytännössä etenisi ja kuinka moni Päijät-Hämeen maakunnan matkailuyrityksistä lähtisi mukaan kehittämiseen. Jos halutaan pysyä ulkoilureittien varrella, jatkotutkimus voisi syventyä enemmän reittien tuotteistamiseen ja siihen liittyviin toimenpiteisiin.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Albanese, P. & Boedeker, M. 2002. Matkailumarkkinointi. Helsinki: Edita.

Baud-Bovy, M. & Lawson, F. 1998. Tourism & recreation. Handbook of planning and design. Bath: Reed Educational and Professional Publishing.

Bell, S. 2008. Design for outdoor creation. Abingdon: Taylor & Francis.

Crowther, N. 2003. The ultimate mountain bike book. Dubai: Carlton Books

Ellare Oy (sisällön suunnittelu) 2004. Fillariopas: Keski-Suomen reitti. Vantaa: Genimap.

Ellare Oy (sisällön suunnittelu) 2004. Fillariopas: Härkätietä itään. Vantaa: Genimap.

Grönroos, C. 2001. Palveluiden johtaminen ja markkinointi. Helsinki: WSOY.

Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö ja luonto: osa 2. Jyväskylä: Gummerus.

Hemmi, J. 1995. Ympäristö- ja luontomatkailu. Virolahti: Vapaa-ajan konsultit.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Karjalainen, E. & Verhe, I. 1995. Ulkoilureitti: opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki: Rakennusalan kustantajat.

Komppula, R. & Boxberg, M. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita.

Latva-Aho, J. 2010. OUTDOORS FINLAND – teemakohtaisten tuotesuositusten toteutuminen Etelä-Pohjanmaan ohjelmapalveluyrityksissä. AMK-opinnäytetyö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, matkailun koulutusohjelma. 100+57 s.

Matila, A. & Rutanen, J. 2009. Luonto- ja maisemapalvelujen nykytila. Mikkeli: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

Matkailun ohjelmapalvelujen normisto (MoNo) 2004. Imatra: Imatran Seudun Kehitysyhtiö Oy.

Pine II, B. & Gilmore, J. 1999. The experience economy: Work is theatre & every business a stage. Boston: Harvard business school press.

Pouta, E. & Heikkilä, M. 1998. Virkistysalueiden suunnittelu ja hoito. Helsinki: Edita.

Rautiainen, A. 2003. Kuntoreitti : opas kuntoreittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille. Helsinki : Rakennusalan kustantajat.

SFS 4424. 2010. Ulkoilun ja liikunnan merkit. Saatavissa:
<http://www.sfs.fi/ajankohtaista/tiedotteet/20100420112648.html>

Tarssanen, S. & Kylänen, M. 2009. Elämystuottajan käsikirja. Rovaniemi: LEO – Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Ulkoilulaki 606/1973. Saatavissa:
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730606?search\[type\]=pika&search\[pika\]=matkailu#a22.12.2009-1572](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730606?search[type]=pika&search[pika]=matkailu#a22.12.2009-1572)

Verhelä, P. & Lackman, P. 2003. Matkailun ohjelmapalvelut. Helsinki: WSOY.

Viherkoski, P. (toim.) 1998. Laatu luonto-opastukseen. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Elektroniset lähteet:

Arvekari, E. 2009. Lahti: Liipolan luontopolku. Etelä-Suomen Sanomat. [Viitattu: 20.4.2010.] Saatavissa: <http://www.ess.fi/?article=106418>

Hartola 2010. [Viitattu 23.4.2010.] Saatavissa:
<http://www.hartola.fi/sivistys/liikuntatoimi/index.htm>

Hook, T. 2010. Edell: Outdoors Finland - matkailullisesti tärkeiden reittien nimeäminen LAHTI, ETELÄ-PÄIJÄNNE [Sähköpostiviesti] Vastaanottaja: Vanhamäki, I. Lähetetty: 27.1.2010.

Ellare Oy 2005. Pyörä- ja vaellusmatkailun tuotteistaminen: Neuvoja ja vinkkejä paketin tekijälle. [Viitattu: 13.10.2010.] Saatavissa:
[http://www.mek.fi/RELIS/REL_LIB.NSF/0/9ff6a89206432d2bc225715c00271819/\\$FILE/tuotteistamisopas.pdf](http://www.mek.fi/RELIS/REL_LIB.NSF/0/9ff6a89206432d2bc225715c00271819/$FILE/tuotteistamisopas.pdf)

Lahden kaupungin liikuntapalvelut 2010. [Viitattu:1.4.2010.] Saatavissa:
<http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/subpages/kulttuurijaliikuntaliikuntapalvelut>

Lahden keskusta sauvakävelyreitit 2007. [Viitattu: 12.5.2010.] Saatavissa:
http://www.lahdenseutu.net/filebank/1470-KARTTA_A3.pdf

Lahden seudun ympäristöpalvelut 2010. [Viitattu: 1.4.2010.] Saatavissa:
<http://update.econnection.fi/VYK/nestori/index.php?nav=1>

Lahti 2008. Vuoden 2008 Liikuntapaikkana palkittiin Lahden koordinoima Ylimaakunnallinen ulkoilu- ja luontomatkailuhanke. [Viitattu: 2.11.2010.]

Saatavissa:

<http://www.lahti.fi/www/bulletin.nsf/mainfin/0D80956564A14B70C225746600223216>

Lahti Travel 2010. [Viitattu: 26.3.2010.] Saatavissa:

<http://www.lahdenseutu.net/travel/>

Lane, B. 1999. Trails and Tourism: The Missing Link. [Viitattu: 15.4.2010.]

Saatavissa:

<http://www.americantrails.org/resources/economics/TourismUKecon.html>

Lehtolainen, M. 2003. Reitistöt luontomatkailun kehittämisessä. Savonlinna:

Joensuun yliopisto [Viitattu: 12.4.2010.] Saatavissa:

http://www.matkailu.org/jarvimatkailu/pdf/mika_reitit.pdf

LEO-Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2010. [Viitattu: 5.10.2010.]

Saatavissa: <http://www.leofinland.fi/index.php?name=Content&nodeIDX=166>

Matkailun edistämiskeskus (MEK) 2010. [Viitattu: 12.3.2010.] Saatavissa:

[http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/\(pages\)/Kes%E4aktiviteetit_-_Outdoors_Finland](http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/(pages)/Kes%E4aktiviteetit_-_Outdoors_Finland)

Metsähallitus 2010. [Viitattu: 11.2.2010.] Saatavissa:

<http://luontoon.fi/default.asp?Section=80>

Messilä 2009. [Viitattu: 23.3.2010.] Saatavissa: <http://www.messila.fi/fi/Etusivu/>

Pajulahti 2010. [Viitattu: 12.5.2010.] Saatavissa: <http://www.pajulahti.com/>

Päijät-Hämeen Liitto 2010. [Viitattu: 16.10.2010.] Saatavissa: <http://www.paijat-hame.fi/fi/maakunta>

Päijät-Hämeen luonto- ja retkeilyreitit 2010. [Viitattu 2.11.2010.] Saatavissa:

http://www.lahdenseutu.net/filebank/1469-SUOMI_pajathame_karttap.pdf

Päijät-Hämeen terveystuokuntastrategia 2009-2010. [Viitattu:8.3.2010.] Saatavissa:

<http://www.paijat->

[hame.fi/easydata/customers/pajathame/files/paketti/julkaisut/terveysliikuntastrategia_2009_2020_nettiin.pdf](http://www.paijat-hame.fi/easydata/customers/pajathame/files/paketti/julkaisut/terveysliikuntastrategia_2009_2020_nettiin.pdf)

Päijännettä pohjoiseen 2010. [Viitattu:2.3.2010.] Saatavissa:

<http://www.paijannettapohjoiseen.com/dynamic/1/2.html>

Päijänteen virkistysalueyhdistys 2010. [Viitattu: 8.4.2010.] Saatavissa:

<http://www.paijanteenvirkistysalueyhdistys.fi/index.html>

Pyöräillen Suomessa 2008. [Viitattu: 23.3.2010.] Saatavissa:

<http://www.pyoraillensuomessa.fi/index.php?p=sis&pid=2&l=fi>

Vuoden Liikuntapaikka 2008. [Viitattu:8.3.2010.] Saatavissa:

<http://www.hollola.fi/keskus/frame/frame55.htm>

Retkikunta 2010. [Viitattu 1.4.2010.] Saatavissa:

<http://www.retkikunta.net/09/uutiset/4-muut-uutiset/93-vanha-ravirata-retkikunnan-hallintaan.html>

Shelby, A., Neuvonen, M., Petäjistö, L. ja Sievänen, T. 2010. Kansallispuistojen merkitys maaseutumatkailulle. [Viitattu: 13.10.] Saatavissa:

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp161.pdf>

Suomen Latu 2010. [Viitattu: 1.4.2010.] Saatavissa: <http://suomenlatu.fi/>

Suomen Latu 2007. Ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohje. [Viitattu: 8.4.2010.]

Saatavissa: <http://suomenlatu-fi->

bin.directo.fi/@Bin/e6424957020246d843181361f2ee57a2/1286785946/application

n/pdf/111644/ulkoilureittien_luokitusohje.pdf

Suomen Pyöräilyunioni 2010. [Viitattu :1.4.2010.] Saatavissa:
<http://www.pyoraily.fi/yhteystiedot/jasenseurat/>

SÄLLI - Maaseutumatkailuyrittäjien sähköisen markkinoinnin koulutushanke 2010.
[Viitattu: 29.10.2010.] Saatavissa: <http://www.lamk.fi/salli/>

TWD Länken 2010. [Viitattu:1.4.2010.] Saatavissa:
[http://www.twd.fi/main.php?id=56&groupid=56&pid0=Finlandia-
maastopy%F6r%E4ily](http://www.twd.fi/main.php?id=56&groupid=56&pid0=Finlandia-maastopy%F6r%E4ily)

Vierumäki 2010. [Viitattu: 30.8.2010.] Saatavissa:
<http://www.vierumaki.fi/vierumaen-palvelut/>

Viini- ja Puutarhatila Pihamaa 2010. [Viitattu:9.4.2010.] Saatavissa:
<http://www.viini-pihamaa.fi/?id=1751D978-8FAA44B50914-51AFD97C71CE>

Suulliset lähteet:

Pulkkinen, J. 2010. Lahden kaupungin liikuntasiihteerin. Haastattelu 19.5.2010.

Virtanen, A. 2010. Aluejohtaja. Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu. Haastattelu 19.5.2010.

Rantala, M. 2010. Ylimaakunnallisen luontomatkailuhankkeen projektipäällikkö. Puhelinhaastattelu 19.5.2010

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelukysymykset

Outdoors Finland –hanke keskittyy vaelluksen, sauvakävelyn, pyöräilyn, melonnan, ratsastuksen, kalastuksen ja luonnon katselun ja kuvauksen teemojen ympärille.

1. Mitkä ovat teidän mielestänne Päijät-Hämeen vahvuuksia näiden teemojen osalta? Miksi?
2. Mitä mahdollisuuksia näette Päijät-Hämeen kesäaktiviteeteissa?
3. Mitkä ovat Päijät-Hämeen heikkouksia tai kehittämistä vaativia osia näiden teemojen osalta? Miten niitä voisi kehittää?
4. Mitkä ovat teidän mielestänne sopivimmat tai matkailullisesti merkittävimmät ulkoilureitit kansainväliseen markkinointiin? Miksi?
5. Mitä toimenpiteitä teidän mielestänne pitäisi tehdä, jotta ulkoilureitit soveltuisivat paremmin ulkomaanmarkkinointiin?
6. Onko nimeämässänne ulkoilureiteissä teidän mielestänne mahdollisesti infrastruktuurin kehittämistä vaativia kohtia?
7. Onko nimeämässänne ulkoilureiteissä teidän mielestänne mahdollisesti palveluvarustelun kehittämistä vaativia kohtia, jotta ne soveltuisivat paremmin ulkomaanmarkkinointiin?
8. Miten teidän mielestänne ulkoilureittejä voitaisiin tuotteistaa paremmin?

LIITE 2. Kansainväliseen markkinointiin soveltuvien reittien nimeäminen

VAELLUS

ALUE/ VAELLUSREITIN NIMI	VIERUMÄEN URHEILUOPI- STO	PÄIJÄNTEEN KANSALLISPUI- STO	SALPAUSSELÄ N VIRKISTYSALU E
SOVELTUU PÄIVÄRETKEKSI	Kyllä	Kyllä	Kyllä
SOVELTUU PITKÄÄN VAELLUKSEEN	Ei	Kyllä	Ei
REITIN YLLÄPITÄJÄ	Vierumäki ja Heinolan kunta	Metsähallitus	Lahden ja Hollolan kunnat
SUOMEN LADUN VAATIVUUS LUOKITTELU	Ei. Vierumäellä omat vaativuusluokitte- lut	Ei	Ei. Omat vaativuusluokitte- lut
AJANTASAINEN KARTTAMATERIA- ALI ENGLANNIKSI	Osittain kyllä (vaativuustasot)	Ei.	Osittain kyllä (symbolien selitykset)
MUUTA HUOMIOITAVAA	Palveluvarustelu hyvä. Tasokkaita majoitus- ja ravintolapalveluj- a, sekä liikunta- ja ohjelmapalveluja	Aktiviteettien yhdistäminen mahdollista	Salpausselän virkistysalueen kartan symbolit selitetty englanniksi.
PÄIVITYSTARVE	Kyllä	Kyllä	Kyllä

MELONTA

ALUE/ MELONTAREITIN NIMI	PÄIJÄNTEEN KANSALLISPUISTO	VESIJÄRVI, ENONSAAREN KIERROS
SOVELTUU PÄIVÄRETKEKSI	Kyllä	Kyllä
SOVELTUU PITKÄÄN MELONTAAN	Kyllä, Päijänne-Keitele- retkeilyreitti	Ei.
REITIN YLLÄPITÄJÄ/ VASTUUTAHO	Metsähallitus	Vesisamoilijat
AJANTASAINEN KARTTAMATERIAALI ENGLANNIKSI	Outdoors.fi	Ei
MUUTA HUOMIOITAVAA	Aktiviteettien yhdistäminen	Mökkimajoitusta
PÄIVITYSTARVE	Kyllä	Kyllä

PYÖRÄILY

ALUE/PYÖRÄILYREITIN NIMI	KESKI- SUOMEN REITTI	HÄRKÄTIEN REITTI	LAHTI-VÄÄKSY- PUKKILANHARJU- KALKKINEN
REITIN VASTUUTAHO/ YLLÄPITÄJÄ	Ellare Oy	Ellare Oy	Lahti Travelin tarjoama pyöräretki
AJANTASAINEN KARTTAMATERIAALI ENGLANNIKSI	Fillariopas (2004), reittikuvaukse t englanniksi ja saksaksi	Fillariopas (2004), reittikuvaukse t englanniksi ja saksaksi	Reittikuvaus englanniksi
MUUTA HUOMIOITAVAA	Aktiviteettien yhdistäminen	Aktiviteettien yhdistäminen	Retkeen kuuluu risteily Lahdesta Vääksyyn
PÄIVITYSTARVE	Ei	Ei	Kyllä.

LIITE 3. Matkailun edistämiskeskuksen asettamat yleiset tuotekriteerit sekä melonnan, vaelluksen ja pyöräilyn tuotekriteerit

Yleiset tuotekriteerit:

- tuote on ao. keskittymän kannalta merkittävä (riittävä kapasiteetti)
- tuote on verkottunut kyseisen keskittymän muuhun tarjontaan (majoitus, ravitsemus jne.)
- tuote on asiakaslähtöinen ja testattu soveltuvaksi ulkomaan markkinoille; tuotteen kohderyhmät on määritelty ja niiden erityistarpeet (turvallisuus, vuokravälineet ja niiden laatu/kunto jne.) huomioitu palvelutarjonnassa sekä tuote on kuvattu myyvästi ja elämystä korostavasti
- tuote on asiakkaan ostettavissa ja saavutettavissa sekä varauskanavat ja ajankohta määritelty (myös paikan saavutettavuus määritelty)
- tuotteessa on huomioitu Suomen matkailumaabrändin linjaukset
- tuotteella on kirjallinen prosessikuvaus (nk. "asiakkaan polku" saapumisesta hänen lähtöönsä saakka)
- ohjelmapalvelutuotteen tulee täyttää Kuluttajaviraston ohjeet ohjelmapalvelun turvallisuudesta
- teemakohtaiset tuotekriteerit tulee ottaa huomioon
- tuote noudattaa kestävän kehityksen periaatteita
- tuotteen hinnoittelu on selkeä sekä ryhmä- että yksittäismatkailijalle (selkeästi il-moitettu mitä hinta sisältää; alennukset, osallistujamäärät. Ilmoitettava sekä kuluttaja- että matkanjärjestäjähinta provisiioineen)
- tuottajalla on englanninkielinen kotisivu
- palvelukielitaito: englanti tai valitun kohdemarkkinan/ -ryhmän kieli

Melonta

Opastettu melonta

1. Tuotteesta on ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuo-tekuvauksessa:

- reitin pituus (km), ohjeellinen kesto (h)
- soveltuvuus: lapsiperheille, aloittelijoille, vähän meloneille, harrastajille
- reitin haasteellisuustaso sekä mahdolliset koskipaikat, kosken pituus ja pudotuskorkeus sekä koskipaikkojen kantoreitit. Koskien vaikeus määriteltynä kv. koskiluokituksen mukaan.
- palvelukielet
- tarvittavat varusteet: tuotteeseen sisältyvät, asiakkaan omat

- markkinoinnillisen ja elämyksellisen päiväohjelman kuvaus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, kiinnostuksen kohteet
- tuotteeseen sisältyvien majoituskohteiden tyyppi: laavu/telttamökki
- meri-, järvi-, joki- vai koskireitti

2. Tuotteesta on reittikartta (väh. englanniksi).

3. Tuotteeseen sisältyvät varusteet ovat kunnossa ja säännöllisesti huollettu.

4. Yritys tarjoaa/välittää kanootti- ja pelastusliivivuokrauksen, jos ne eivät sisälly pakettiin.

5. Ohjaaja on melontaohjaajakoulutuksen omaava henkilö.

6. Tuote täyttää Melontaturvallisuuden neuvottelukunnan turvallisuusohjeet.

7. Ennen retkelle lähtöä on turvallisuus ja varustetiedon esittely.

Omatoinen melonta

1. Tuotteesta on ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuotekuvauksessa:

- reitin pituus (km), ohjeellinen kesto (h)
- soveltuvuus: lapsiperheille, aloittelijoille, vähän meloneille, harrastajille
- reitin haasteellisuustaso sekä mahdolliset koskipaikat, kosken pituus ja pudotuskorkeus sekä koskipaikkojen kantoreitit. Koskien vaikeus määriteltynä kv. koskiluokituksen mukaan.
- palvelukielet
- tarvittavat varusteet (tuotteeseen sisältyvät, asiakkaan omat)
- markkinoinnillisen ja elämyksellisen päiväohjelman kuvaus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, kiinnostuksen kohteet
- majoituskohteiden tyyppi: esimerkiksi laavu/telttamökki
- meri-, järvi-, joki- vai koskireitti

2. Tuotteesta on reittikartta (väh. englanniksi), johon palvelut on merkitty:

hätänumerot, yöpymismahdollisuudet, rantautumispaikat, ravintolat, kahvilat, elintarvikekioskit ja niiden aukioloajat, matkapuhelimen kuuluvuus ja tärkeät GPS-koordinaatit. Reittiohjeistus annetaan asiakkaalle ennen lähtöä.

3. Tuotteeseen sisältyvät varusteet ovat kunnossa ja säännöllisesti huollettu.

4. Yritys tarjoaa/välittää kanootti- ja pelastusliivivuokrauksen, jos ne eivät sisälly pakettiin.

5. Tuote täyttää Melontaturvallisuuden neuvottelukunnan turvallisuusohjeet.

6. Ennen retkelle lähtöä turvallisuus- ja varustetiedon esittely.

7. Asiakas saa sääennusteen.

Melonnan reittisuositukset

Saavutettavuus

- reitin tulee olla hyvin saavutettavissa - reitin alku- ja loppupäähän pääsee
- autolla tai tuotteeseen sisältyy kuljetus kohteeseen
- Vetovoimaisuus
- reitin varrella on vaihtelevat sekä ulkomaalaista matkailijaa kiinnostavat luonnonkauniit maisemat

Palveluvarustelu

- kanoottivuokrauspiste ja kuljetuspalvelut
- rantautumis- ja taukopaikkoja
- majoituspaikkoja
- elintarvikkeiden hankintapaikka reitille mentäessä tai reitin varrella

Vaativuustaso ja melottavuus

- reitti tarkistetaan vuosittain
- kosket on luokiteltu kansainvälisen koskiluokituksen mukaisesti
- turvallisuuteen vaikuttavat seikat reitin varrella on selvitetty ja ohjeistettu - reittiä käyttävillä yrityksillä on reittikohtainen turvallisuussuunnitelma

Vaellus

Opastettu vaellus

1. Tuotteesta on ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuotekuvauksessa:

- reitin pituus (km), kesto (h), ympyrävai janareitti
- soveltuvuus: päiväretki, pitkä vaellus, lapsiperheille, aloittelijalle, jonkin verran vaeltaneelle, harrastajalle, aktiivivaeltajalle
- reitin haasteellisuustaso: Suomen Ladun ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohjeen mukaisesti
- opastuksen palvelukielet
- tarvittavat varusteet: tuotteeseen sisältyvät, asiakkaan omat
- markkinoinnillinen ja elämyksellinen päiväohjelman kuvaus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, kiinnostuksen kohteet
- tuotteeseen sisältyvien majoituskohteiden tyyppi esim. laavu/telttä/b&b/hotelli
- matkapuhelimen kuuluvuus

- reitin tärkeimmät GPS-koordinaatit: aloitus-, lopetus-, palvelupisteet, risteykset

2. Tuotteesta on reittikartta: yleisluontoinen, englanniksi.

3. Ohjaaja on eräopaskoulutuksen tai vastaavat tiedot useamman vuoden kokemuksen kautta omaava henkilö.

4. Tuote toteutetaan reittisuositukset täyttävällä reitillä

Omatoiminen vaellus

1. Reitti täyttää reittisuositukset

2. Tuotteesta on englanninkielinen reittikartta matkailijan saatavilla, johon palvelut on merkitty:

- majoituskohteet
- palvelut: ravintolat, kahvilat, elintarvikekioskit ja niiden puhelinnumerot aukiolo-aikojen tarkistamiseen
- nähtävyydet, taukopaikat
- hätänumerot, sääinfon saatavuus, matkapuhelimen kuuluvuus

3. Tuotteesta on englanninkielinen reittikuvaus sisältäen:

- reitin pituus (km), kesto (h), ympyrävaijanareitti
- reitin haasteellisuustaso (Suomen Latu)
- markkinoinnillinen ja elämyksellinen päiväohjelman kuvaus sekä luontokartoitus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, kiinnostuksen kohteet
- reitin tärkeimmät GPS-koordinaatit: aloitus-, lopetus-, palvelupisteet, risteykset

4. Tuotteen soveltavuus on määritelty:

- päiväretki, pitkä vaellus, lapsiperheille, aloittelijalle, jonkin verran vaeltaneelle, harrastajalle, aktiivivaeltajalle

5. Paketoidussa omatoimisessa (majoitus + kartta omatoimisena vaelluksena):

- reitti- ja vaellusohjeistus annetaan asiakkaalle ennen lähtöä

Vaelluksen reittisuositukset

Saavutettavuus

- reitin tulee olla helposti saavutettavissa omalla autolla, tilausbussilla tai julkisilla kulkuvälineillä

Vetovoimaisuus

- reitti kulkee vaihtelevassa maastossa hyvin viitoitettuna
- reitin varrella on oltava majoitusvaihtoehtoja reitin vaativuuteen sopivin välein
- reitin alussa on infokartta reitin palveluista

Reitin vaativuustaso ja kuljettavuus

- reitti tarkistetaan vuosittain
- reitti on luokiteltu Suomen Ladun valtakunnallisen ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohjeen mukaisesti ja Suomen Ladun hyväksymän reittiluokittelijan toimesta

Suomen Ladun valtakunnallinen ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohje:

Helppo reitti (sininen ympyrä)

- vähän korkeuseroja
- ohjeellinen maksimikaltevuus enintään 15 %
- korkeusero enintään 50 m/km
- sivuttaiskaltevuus enintään 3-5 %
- etenemisnopeus n. 12-15 min/km

Keskivaativa reitti (punainen neliö)

- jonkin verran korkeuseroja ja vaikeakulkuisia paikkoja
- ohjeellinen maksimikaltevuus enintään 30 %
- korkeusero enintään 120 m/km
- etenemisnopeus n. 16-20 min/km

Vaativa reitti (musta kolmio)

- jyrkkiä ja vaikeakulkuisia osuuksia
- etenemisnopeus yli 21 min/km

Esteettömän reitin suositukset

Jos tuotetta markkinoidaan esteettömänä, tulee se olla luokiteltu seuraavasti:

Pyörätuolireitti

- reitti kovapintainen, reitillä ei saa olla esteitä eikä kuoppia
- pyörätuolireitin pituuskaltevuus enint. 1:20, eli 5 %
- sivuttaiskaltevuus enintään 2 %
- reitin leveys vähintään 2 m
- reitillä on mahdollista liikkua itsenäisesti pyörätuolilla kelaten

Vaativa pyörätuolireitti

- reitillä vaikeakulkuisia osia tai suurempia kaltevuuksia kuin normaalilla pyörätuoli-reitillä

- tasaisella osuudella voi olla pienehköjä kuoppia tai pehmeähköjä osia
- jonossa kuljettava polku vähintään 1,5 metrin levyinen – näillä kapeilla poluilla voi olla ohitus- tai kääntöpaikkoja
- rinnakkain kuljettavien polkujen leveys on 2–4 metriä
- sivuttaiskaltevuus saa olla enint. 2 %
- reitillä varaudutaan liikkumaan avustajan kanssa tai sähköpyörätuolilla
- itsenäisesti liikkuville näkövammaisille tarkoitetuilla reiteillä tulee polkujen reu-noilla olla kaiteet, reunapuut tai vastaavia näkövammaisten orientoitumista helpottavia rakennelmia

Sauvakävely

Tuotesuosituksset

1. Reitien, jota markkinoidaan sauvakävelyyhin soveltuvana, tulee olla joko
  - merkitty virallinen jalankulkuväylä tai
  - tasoitettu leveä tie/polku tai
  - Nordic Fitness Sports Parkissa tai Nature Fitness Parkissa sijaitseva väylä.
2. Reitistä tulee olla kartta tai opastetaulu reitin alussa.
3. Jos tuote on opastettu, ohjaaja on asiantuntija ja neuvoo oikean sauvakävelytekniikan: sauvojen pituus, askellus, jne.
4. Tuotteesta ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuotekuvauksessa:
  - reitin pituus (km) ja kesto (h)
  - omatoiminen vai opastettu
  - sauvojen ja muiden varusteiden vuokrausmahdollisuus
  - palvelukielet
  - tarvittavat varusteet: tuotteeseen sisältyvät, asiakkaan omat

Pyöräily

Opastettu pyöräily

Tuotekohtaiset

1. Tuotteesta on ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuotekuvauksessa:
  - reitin pituus (km)/päivämatkan pituus
  - soveltuvuus/haasteellisuus: lapsiperheille, aloittelijoille, vähän pyöräilleille, pyöräilyharrastajille
  - palvelukielet

- tarvittavat varusteet: tuotteeseen sisältyvät, asiakkaan omat
- markkinoinnillisen ja elämyksellisen päiväohjelman kuvaus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, nähtävyydet, kulttuurin vaikutus ympäristöön
- tuotteeseen sisältyvien majoituskohteiden tyyppi: esim. teltha/b&b/hotelli

2. Tuotteesta on reittikartta: englanniksi, suositeltava myös profiilikartta.

3. Tuotteeseen sisältyvät varusteet ovat kunnossa ja säännöllisesti huollettu.

4. Yritys tarjoaa/välittää pyörävuokrauksen ja satulalaukut, jos ne eivät sisälly pakettiin.

5. Matkatavaroiden kuljetuspalvelu on suositeltava.

Yrityskohtaiset

1. Majoituskohteessa:

- lukittava tai katettu pyöräsäilytys
- polkupyörän huoltoon tarvittava välineistö: ketjuöljy, paikkausvälineet, kuusiokoloavaimia, jakoavain, ruuvimeisseleitä
- vaatteiden kuivatus- ja pesumahdollisuus

2. Asiakas saa reitin majoituskohteelta tai tuotteen myyjältä:

- tiedon lähimmästä pyörän huoltopaikasta ja apua huollon saamiseen
- sääennusteen

Omatoiminen pyöräily

Tuotekohtaiset

1. Tuotteesta on ilmoitettu kirjallisessa englanninkielisessä (tai kohdemarkkinan kieli) tuo-tekuvauksessa:

- reitin ja päivämatkan pituus (km)
- soveltuvuus/haasteellisuus: lapsiperheille, aloittelijoille, vähän pyöräilleille, pyöräilyn harrastajille
- tarvittavat varusteet
- markkinoinnillisen ja elämyksellisen päiväohjelman kuvaus: eläimistö, kasvisto, maaperä, ilmasto, vesistö, luonnonnähtävyydet, nähtävyydet, kulttuurin vaikutus ympäristöön
- tuotteeseen sisältyvien majoituskohteiden tyyppi: esim. teltha/b&b/hotelli

2. Tuotteesta on reittikartta matkailijan saatavilla: väh. englanninkielinen suositeltava myös profiilikartta johon nähtävyydet ja palvelut on merkitty: pyörävuokraus, hätänumerot, majoituskohteet, ravintolat, kahvilat, elintarvikekioskit ja puhelinnumero aukioloaikojen tarkistamiseen.

3. Reittikuvaus noudattaa tienumerointia tai reitti on mitoitettu.

4. Matkatavaroiden kuljetuspalvelu on suositeltava.

Yrityskohtaiset

1. Majoituskohteessa:

- lukittava tai katettu pyöräsäilytys
- polkupyörän huoltoon tarvittava välineistö: ketjuöljy, paikkausvälineet, kuusioko-loavaimia, jakoavain, ruuvimeisseleitä
- vaatteiden kuivatus- ja pesumahdollisuus
- tieto lähimmästä pyörän huoltopaikasta
- sääennuste

Pyöräilyn reittisuositukset

Saavutettavuus

- reitti kulkee kaupunkien, isojen taajamien ja kansallismaisemien halki
- reitin alku- ja loppupäässä on säännöllisesti liikennöity lentokenttä, rautatieasema tai linja-autopysäkki

Vetovoimaisuus

- reitin varrella on vaihtelevat (peltoaukeaa, metsää, järvimaisemaa, kyliä jne.) sekä ulkomaalaista matkailijaa kiinnostavat maisemat: n. 10–30 km välein taajamia, pääsääntöisesti asuttujen seutujen halki, korpitaipaleiden osuus on alle 20 % koko reitistä
- merkittävien nähtävyyksien etäisyys reitiltä on max. 10 km
- majoituspaikkojen välimatka on suositelvimmin alle 30 km, max 50
- palvelut (vesi- ja juomapiste, wc) sijaitsevat noin 10 km välein

Ajettavuus

- reitti on turvallinen
- se kulkee joko pyöräteitä tai vähän liikennöityjä teitä pitkin (max 1500 ajoneuvoa/ vrk) tai tiellä on 1 m leveä (min 50 cm) piennar
- vilkasliikenteisen tien määrä on korkeintaan 10 % koko reitin pituudesta
- tiet ovat pääosin päällystettyjä ja sorateitä on korkeintaan 10 % koko reitin pituudesta. Taajamissa olevat hiekkapäällysteiset pyöräilytiet eivät sisälly tähän.